49 ՐԴ ՏԱՐԻ ՓԻՐ 1589 Կ. ՊՈԼԻՍ ՇԱԲԱԹ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ — 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1906 19 ՐԷՃԷՊ 1324 — 26 ՕՂԼՍԹՈՍ 1322

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՁԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ԳՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒՈՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պողոջ Աղի Ճաամէսի, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չեն տրուիր

# Մանկունների Էֆքեար

## ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی وسیاسی غزیته در
صاحب امتیازی: اوهانس قیریه
اداره‌خانه‌سی: باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳۸

ԳԱՆԱՁՈՒՐԳԱԳԻՐՈՒԹԻՒՆ

| ԿԱՆԽԻԿ | Տարեկան | Վեցամեայ |
|---|---|---|
| Պոլսոյ համար | 80 ղր. | 50 ղր. |
| Դուռտանեաց համար | 108 » | 60 » |
| Պրուսայ համար | 25 ֆր. | 18 ֆր. |

ՅԱՅՏԱՐԱՐԻՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 գրուշ.
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

## Արծաթ Ձիերը

Երբ սրահէն ներս մտայ, զարդաւորեալ վրայ աչքիս զարկաւ արծաթէ նրբակերտ կառք մը՝ երկու ձիերէ լծուած, որոնք գուռէ մը ջուր կը խմէին։ Առաջին անգամն էր որ կ'այցելէի ընտանիքին, բարեւներու փոխանակութենէն ետքը ա՛լ աւելի համարձակ նայուածքներով զննեցի շրջակայքս ու մեծ զարմացումով տեսայ պատէն կախուած նկար մը որ նոյնպէս կառքի մը լծուած զոյգ մը ձիէստ ձի կը ներկայացնէր ջուր խմելու վիճակին մէջ։

Հետաքրքրութիւնս լարուեցաւ, անպատճառ նշանակութիւն մը ունէին այս կառքերն ու ձիերը, քանի որ տիրապետող հանգամանք մը առած էին տան մէջ. և սակայն ինչպէ՞ս կարելի պիտի ըլլար անոնց գաղտնիքը լուծել։

Մասնաւոր գործի մը համար գացած էինք հոն՝ ընկերոջ մը հետ՝ որ երկարօրէն բացատրեց մեր այցելութեան նպատակը իր ամբողջ ճարտարախօսութեան հմայքը ի յայտ բերելով գործին յաջողութեան համար։ Մինչդեռ ես խորհրդաւոր կառքին անձնատուր՝ ո՛չ իսկ այցելութեան նպատակին վրայ կը խորհէի։

Բանակցութեանց աւարտելէն ետք, երբ տանտէրն ու տանտիրուհին ա՛լ աւելի մտերմական ձեւ մը տուին տեսակցութեան, զարդասեղանին մօտեցայ ու կառքը մօտէն զննելով,

—Ի՜նչ գեղարուեստական արտադրութիւն, ըսի, հա՞ս չինել տուած էք։

—Այո՛, պատասխանեց տանտէրը, մեր ոսկերիչներուն չինել տուի։

— Շիտակը այնչափ արուեստով պատրաստուած է որ պատիւ կը բերէ կ. Պոլսոյ ոսկերչութեան։

Ետքը նկարին անցնելով,

—Աս ալ ճարտար վրձնի մը արտադրութիւնն է, ըսի, ի՜նչ բնական, ի՜նչ կենդանի նկար, տեսէք կառքին անիւները՝ կարծես առաջին առթիւ պիտի շարժին, ձիերը՝ ի՜նչ բնական երանգով արտայայտուած են, տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, կենդանի ձիեր են որ իրենց ականջները տնկած, դէպի վար հակած, ծանր ծանր ջուր կը խմեն, սքանչելի նկար, արուեստագէտը ի՜նչ բանէ ներշնչուելով յղացած է արդեօք այս նիւթը։

Տանտէրը չկրնալով դիմանալ այս փաղաքշանքներուս,

—Նիւթը ես տուած եմ նկարիչին, ըսաւ։

Վայրկեան մը լռութիւն տիրեց, երկու ամուսիններ սիրուն ժպիտ մը փոխանակեցին, իսկ ե՛ս քաջալերուելով անոնց ընթացքէն։

—Կ'երեւայ թէ խոր ապաւորութիւն ըրած է ձեր վրայ այս տեսարանը ըսի,

—Ո՛չ միայն խոր տպաւորութիւն ըրած է վրաս, գոչեց տանտէրը, այլ իմ կեանքիս ամէնէն մեծ դերը խաղացած է տան կառքը իր ձիերով։

Ընկերս որ բառին չափազանցուած առումովը դրական մարդ էր, կատարութենէն պիտի ճաթէր սասկ ոչնչաբանութիւններով բուն խնդիրէն չեղելուս համար, մինչդեռ ես՝ կծիկին ծայրը մասամբ ձեռք անցուցած, անսկզբեր մը առած էի, որպէս թէ հոգւով մարմնով պատրաստուած եմ կառքին պատմութիւնը մտիկ ընելու։

Տանտիրուհին արգելիչ չեչտով մը ամուսնոյն դառնալով, լռեցուցի՝ զգացնել ուզեց թէ հարկ չկայ առաջին այցելութեան մը պահուն մտերմական պատմութիւններ ընել, և սակայն տանտէրը որ ջերմ վերաբերում կը ցուցնէր կառքին, անտեսելով կնոջը հրահանգները,

— Աս պատմութիւնը երկայն է, ըսաւ։

—Սիրով պիտի ունկնդրենք, պատասխանեցի, արդէն արտաքին երեւոյթն ալ կը ցուցնէ թէ շատ հետաքրքրաշարժ իրողութիւն մը ըլլալ կը խոստանայ։

— Երիտասարդութեանս՝ ես շատ բծախնդիր էի, ըսաւ տանտէրը, երբ ամուսնանալու տարիքը թեւակոխեցի, դժուարահաճութիւնը ա՛լ աւելի շեշտուեցաւ մէջս ու սկսայ ներկայացուած աղջիկներուն ամէնքն ալ վրայ մէկ մէկ թերութիւն նշմարել։ մէկը խիստ գէր կ'երեւար աչքիս, միւսը նոյնչափ նիհար, կարճահասակներէն չէի հրապուրուեր, մինչդեռ երկայնահասակներն ալ հաճելի չէին թուեր աչքիս։ Թիւադոյներ՞ն հետ ամուսնանայի թէ խաժակներ, վերջապէս հարիւրաւոր աղջիկներէն չէի կրնար ընտրութիւն մը ընել ու շարունակ աղջիկտեսի կը պտըտէի սրտիս սիրածը գտնելու անյաջ տենչով։ Այս դժուարահաճութիւնը, փնտռտուքները, ընտրութիւնները երեք չորս տարի յոգնեցուցին ո՛չ միայն զիս այլ և ծնողս ալ, որոնք երբ նշանուելուս խօսքը ըլլար, յուսահատորէն, անիկա չի կարգուիր, կ'ըսէին։

Օր մը բարեկամ մը ներկայացաւ տուն ու գովեստը ընելով աղջկան մը, առաջարկեց որ երթանք տեսնենք։

—Աստուած չընէ, գոչեցին մայրս ու քոյրերս, ասկէ հոն չենք երթար, ինչ խայտառակութիւն որ կրեցինք հերիք է, ալ մենք անոր կարգուելուն չենք խառնուիր։

Ընտանիքիս այս առարկութիւնը չատ արդարացի էր, ուստի բնաւ դիտողութիւն չբրի ու սկսայ մտածել։ Բարեկամս անկեղծ ու պատուաւոր մարդ, պնդեց իր առաջարկին վրայ և յաջորդ կիրակին կանխաւ տրուած ժամադրութեան մը համեմատ պառաւ ապգականի մը հետ կառք նստայ ու գացի աղջկան տունը։

Ընդունելութիւնը հանդիսաւոր էր, ամէն կողմ կոկուած, զարդարուած, տոնական երեւոյթ մը ստացած էր տունը. ես արդէն վարժ աղջիկտեսի արարողութիւններուն ալ ու ձախ բարեւելով վեր ուղղուեցայ ասանդուխէն որուն գլուխը՝ ըստ սովորութեան կեցած կ'սպասէր օրիորդը։ Առաջին առթիւ չկրցի լաւ մը զննել, հիւրասրահ առաջնորդուեցանք, ուր քաղաքավարական ցոյցերու փոխանակութենէն ետք, աւանդական անուշը ներկայացնելու համար ներս մտաւ աղջիկը։ Աղո՛ւոր էր թէ տգեղ, առնէի՞ թէ չառնէի։ շատ գեղեցիկ չէր, տգեղ ալ չէր, արդեօք երեսը քրնձափոշի՞ քսած էր, պատրուակեալ ծարիր չէր քաշած աչուըներուն։ Ինձ սովորական դարձած այս յոյզերն ու մտածումները սկսան չրջանն ընել սրտիս ու մտքիս մէջ։ Պահ մը ոչնչաբանելէ ետք կրկին աղջկան անդրադարձայ ու սկսայ նորանոր զննութիւններու. հարիւրաւոր աղջիկներ տեսած էի, ինչո՞ւ անոնք մերժէի ու այս բոլորովին անծանօթ աղջիկը առնէի, արդեօք բնաւորութիւնը ի՞նչպէս էր, արդարեւ հիմա գառնուկի պէս հեզ ու հլու կեցած էր թէև, բայց իմ մեկնելէս ետք սեղանին տախտակները պիտի չկրծէր։ Վերջապէս մեկնելու ժամը եկաւ ու ես առանց որոշում մը տալ կարողանալու՝ հրաժեշտ առի ու ընդհանուր համակրական ցոյցերուն մէջ վար իջայ։

Եղանակը ձմեռ էր, գետինը ծածկուած էր ձիւնի թանձր խաւով մը, սոսկալի ցուրտ մը կը արտիացնէր մարդը։ Աղջկան մայրը հիւանդութեան պատճառով չկրցաւ մինչեւ վար իջնել, մենք օրիորդին ու մօրաքրոջը ընկերութեամբ բակ իջանք և երբ գաւթին դռնէն դուրս ելլել կը պատրաստուէինք, ծառան հետ ի հետ ներս մտնելով, բաներ մը փոխաց։ Մօրաքոյրը ինձ դիմելով,

—Ներեցէք, ըսաւ կառապանը ձիերը ջրելու համար աղբիւր գացած է, քիչ մը սպասել հարկ պիտի ըլլայ։

Ան սոսկալի ցրտուն բակին մարմարէ սալայատակին վրայ մնալ, մանաւանդ քանի ատիճան տաքութեամբ սենեակէ մը ելլելէ ետք, բացարձակապէս անկարելի էր. միւս կողմէ մնաք բարովի երկարատեւ արարողութենէն ետք կրկին սրահ մտնալն ալ տեսակ մը պաղ բան պիտի ըլլար, ուստի երբ չուարած չէի կրնար որոշում մը տալ, տեսայ որ ընտանիքին ամէնօրեայ բնակութեան յատուկ սենեակին դուռը բացուեցաւ ու ներս հրաւիրուեցայ։ Բոլորովին նոր դէմքեր չրջապատած էին հիմա զմեզ։ Օրիորդին քոյրերը, մօրքրոջը աղջիկները և դեռ ուրիշներ որ աղջիկտեսի պահուն իրենց ու աղջկան մէջեւ բաղդատութեան եզր մը չստեղծելու և մանաւանդ չնեմացնելու համար անոր գեղեցկութիւնը՝ սրահ չէին եկած, հիմա յարգալիր ձեւերով բարեւեցին ու սկսան մտերմութիւն ցուցընել, վայրկենապէս տաք մթնոլորտ մը գոյացնելով։ Հարցումներ, պատասխաններ, փոփոխութիւններ, կոտրտուքներ, հիւրասիրութիւններ իրարու կը յաջորդէին և ես որ պաշտօնական ընդունելութեան պահուն ժամ առաջ տունէն դուրս նետուիլ կը պատրաստուէի, հիմա մտքս կ'աղօթէի որ կառապանը հեռաւոր աղբիւր մը գացած ըլլար ու երկու երեք ժամ ետքը գար։

Ամէնէն կարեւորը չմոռնամ ըսել որ դեռ մինչեւ այն վայրկենին ինձ ներկայացուած ապագայ հարսնցուին հետ զոյգ մը բառ չէի փոխանակած, այն ատենուան պահանջին համեմատ։ Աղջկան մօրաքոյրը ուշիմ ու խելացաս կին, հարսնցուն քովս նստեցուց ու վարպետ դարձուածով մը մեր երկուքը խօսակցութեան մղեց։ Ա՜հ, Աստուած իմ ո՞րչափ հաճոյք կզգայի աղջկան խօսքերէն, հարցումներուն վերջը չէի բերեր և ատիթներ կ'ստեղծէի որ գաղափարները չօշափեմ։ Ա՛լ կառքը հարցնող իսկ չկար, քառորդ մը անցած էր և դեռ մեկնելու միտում չէի ցուցներ։ Մօրաքրոջը առաջարկին վրայ օրիորդը սենեակին մէկ անկիւնը գեղեցուած դաշնակին առջեւ անցաւ ու սկսաւ նուագել կտոր մը, որ կեանքիս մէջ ամէնէն աւելի սիրածս էր։ Այս պարարգան բոլորովին յուզեց զիս, արդեօք կանուխէն իմաց տուած էին աղջկան թէ այդ կտորը շատ կը սիրեմ. արդեօք նախախնամութեան մէկ մատը կար այս գործին մէջ, վերջապէս գէրը, նիհարը, երկայնահասակը, կարճահասակը ամէնքը մոռցած՝ ինչ կ'ըլլայ ըլլայ ալ աս աղջկան հետ կը կարգուիմ, ըսի մտքովս ու ժամ մը ևս երկարաձգելով այցելութիւնս լաւ մը ուսումնասիրեցի ամբողջ չրջանակը։

Մեկնումի արարողութիւնը չատ սրտագրաւ եղաւ, ես կ'երթայի ուրբաթս չէին երթար, ալ հիմա այնպէս կը թուէր ինձ որ, առանց այս աղջկան պիտի չկրնամ ապրիլ։

Տուն վերադարձիս ամէն ինչ պատմեցի մօրս ու քոյրերուս, որոնք չկրընալով հաւատալ իմ այսչափ անակնկալ բարեփոխումիս, փութացուցին հարսնիքը ու երկու ամիս ետք արդէն ամուսնացած էինք։

Այսօր քսանչորս տարի է որ կը կենակցինք և չեմ յիշեր որ հիմնական անհամաձայնութիւն մը ունեցած ըլլանք. բանակռիւը որ երբեմն կը պատահի մեր միջեւ աղիէն ու անլիէն, տղոց ուշ պառկելէն կանուխ արթնանալէն ուրիշ բանի չուրջ չի դառնար։

Արդ այսչափ երջանիկ ամուսնութեան մը միջնորդները չէ՞ր արժեր որ յարգանքի տեղ մը գրաւեն մեր տան մէջ։ Եթէ կառապանը ձիերը ջրելու չերթար, ես պիտի չտիպուէի երկրորդ անգամ նաեւ ու նշանածիս հետ գլուխ գլխի տեսակցելով սրտանց փարիլ անոր։ հետեւաբար այս կառքն ու ձիերն են մեր երջանկութեան միակ պատճառը, որոնց մանրակերտն ու նկարը պատրաստել տալով զետեղած ենք զանոնք մեր տան պատուոյ տեղը։ Հիմա դուք ալ որ մեր ամուսնութեան պատմութիւնը լսեցիք, իրաւունք չէ՞ք տար մեզ այս յարգը ընծայելու կառքին ու ձիերուն։

—Բացարձակապէս իրաւունքդ ունիք, պատասխանեցի, և երբ կը պատրաստուէի այս առթիւ իմ տեսութիւններս ալ պարզել, ընկերս արդէն ձանձրացած ու նեղսրտած, ոտքի ելլելով,

—Ներողութիւն, ըսաւ, բաւական ձանձրոյթ տուինք։

Եւ երկուքս մէկէն դուրս ելանք։

Ճամբան քանի մը քայլ անխօս քալեցինք իրարու քէն ըրածի պէս, երբ բաւական առաջացանք,

—Արդեօք քանի՞ քանի՞ աղջիկներ զրկուած են ամուսնութենէ, ըսի, մի միայն անոր համար որ չեն կրցած լաւագոյն կերպով ներկայացուիլ երիտասարդներուն։

Ընկերս մէկ երկու ժամէ ի վեր մթերած բարկութիւնը պոռթկացնելով,

—Թողի՞ ի՛նչ, աղջիկներուն կարգուիլն ու չկարգուիլը, գոչեց, խէրն անիծեմ մանչուն ալ աղջկանն ալ, պարապ մարդուն մէկը դուն մէկն ալ ան որ նստեր գլուխ կ'ուռցնէք. եթէ ադ պօշպօղազութիւնները չըլլային, երկու ոսկի աւելի կրնայինք վրցնել մարդէն։

—Բայց միթէ երկու ոսկի չարժեր ասանկ իրավէպ մը, յարեցի յատկապէս զինքը գրգռելու համար։

—Հիմա ասանկ իրավէպի նորավէպի դրամ տուող չկա՛յ, գոչեց ու բաժնուեցաւ։

Անուրանալի ճշմարտութիւն մըն է թէ տեսակցութիւնն ու խօսակցութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունին ամուսնական ընտրութեանց պահուն, պայմանով որ երկու ընտրելիներն ալ խօսիլ գիտանան ու իրենց արժէքը փայլեցնեն։ Ծնողներ պէտք է նկատողութեան առնեն այս պարագան ու աղջիկտեսի պահուն պատշաճութեան սահմանին մէջ թոյլ տան որ երկու ապագայ նշանածներ խօսակցին իրարու հետ։ Պաղ կամ անհրապոյր կարծուած մէկը կը տեսնես որ երբ խօսիլ սկսի կամաց կամաց կը հրապուրէ դիմացինդ ու կը յաջողի գրաւել անոր սիրտը. մինչդեռ մոմի պատանի նման կանգնելով երիտասարդին դիմաց, բնաւ ազդեցութիւն մը պիտի չկրնար ընել անոր վրայ։

## ՏԱՐԻԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

### ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ՕՐԻՆԱԿԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ՃԷՃՆ ՀԱՐՏԻ

—Սա՛ նկարը լմննցնելու համար ամբողջ հինգ տարի է որ հնոյ մը դիմաց կը փնտռեմ, ըսաւ մեծանուն նըկարիչը իր բարեկամին, երբ անոնք գեղեցիկ ու զարդարուն աշխատանոցը նստած մէկտեղ կը ծխէին։

Այս խօսքերը արտասանած միջոցին իր աչքերը ճամբորդեցին դէպի պատկերակալը՝ տեղաւորուած ապակեայ մեծակալ գմբէթի տակ, որ սենեակին անդիի անկիւնը կը լուսաւորէր։ Թէև վարագոյրները քաշուած էին հիմա և պատկերակալը պահուրտած էր աղօտութեան մէջ, բայց առտուանց կանուխ, արեգակին ցոլքերը կուգային պատուհանին խիտ մգուսէ վիժակներուն ծակտիքներէն ներս ապրդիլ, ուր նստած էին անոնք։ Լոյսը՝ ոսկեզնիկի պիսակներու ձեւով թանկարժէք գորգին վրայ, մէկ կողմէն միւսը տարածուած էր, և նուազարդ հմայքով մը կը հպէր գեղարուեստի անդին գանձերէն մէկ քանիներուն՝ որոնցմով ինքզինքը չրջապատել սիրէր տաղանդաւոր նկարիչը։

—Դիտե՞ս, շարունակեց ան մտախոհ, թօթուելով սիկառին մոխիրը պնակիկի մը մէջ որ իր քովը սեղանին վրայ դրուած էր. գրեթէ եօթը տարի կայ այս նիւթը յղանալս, բայց ձեռքս ուրիշ գործեր ունենալուս, մտքիս մէկ անկիւնը երկու տարիի չափ անակ մնաց։ Ցեսոյ լրջմտօրէն կրկին վերաբերուեցայ անով և անկէց ի վեր է որ զայն ամբողջացնելու համար դէմք մը կը փնտռեմ։ Աւելի հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՞նչպէս վերջերս կրցայ գտնել, ուելցուց ան. ամբողջ կէս օրէ մը վերջ աղքատիկ-վարսոց փողոցները թափառեցայ, յուսալով որ դիպուածը պիտի զրկէ ինձ ուզած դիմագիծս։ Եւ երբ յուսահատութեան մէջ թաղուած տուն կը վերադառնայի, սանկ մէկ կողմ նայեցայ, և ահա հո՛ն էր երազածս։ Անիկա ծանր բեռ մը կը կրէր, հաւանաբար իր տանիքի կարողութենէն չա՛տ վեր։ յոգնած եւ ուժասպառ, հանգչելու համար դրան մը սեմին վրայ նստեցաւ։ Արեգակային յեսամնաց ճաճանչ մը եկաւ ճիշտ մազերուն դպաւ և դէմքը նչուլեց։ — Ճիշտ իմ փնտռած դիմագիծս։

Որպէս թէ համախորհուրդ եղած ըլլային, երկուքը մէկ ոտքի ելան և դէպի պատկերակալը առաջացան. նկարիչը մէկդի քաշեց վարագոյրը և լոյսը ողողեց իր կտաւը։

Բարեկամը հանդարտ կը կենար, կատարելապէս անխօսութեան մատնուած...—«Պարզապէս սքանչելիք մըն է։ Բարեկա՛մ, ուշխարհ ուրիշ և ոչ մէկ բանի վրայ պիտի խօսի» մռմռաց քիթին տակէն. կարծես թէ չէր համարձակեր ասանկ մեծ աշխատութեան մը առիւ բարձրաձայն խօսիլ։

Արուեստագէտը գլուխով ձեւով մը ձեռքը պատկերակալին վրայ դրաւ.

—Բան մը կայ անոր մէջ, ըսաւ ան խեղդուկ ձայնով մը, որ կը յուզէ զիս և չեմ կրնար բացատրել։ Ասիկա ամենամեծ գործ մը չէ լոմ՝ զոր ես երբեք արտադրած ըլլամ, ոչ ալ կարող ըլլամ արտադրել, բայց այնպէս մը կը զգամ որ...։

Քիչ մը կեցաւ և յետոյ շարունակեց, — Շատ ծիծդ բան մը ըրած եղայ զայն Տարագիրը անուանելովս։ Այս կիրը ըսաւ ան երազոտ՝ փափուկ ու խնամած մանկութիւն մը անցուցած է կապոյտ երկնքի մը տակ, ուր քաղցրաշունչ սիւքեր կը փչէին։ Բայց յանկարծ դժբախտութիւն դժբաղդութեան կը յաջորդէ, հօրենազուրկ և մօրենազուրկ, հեռաւոր ամայի երկրի մը մէջ ինքզինքը օտարականի վիճակին մէջ կը գտնէ։ կարօտութիւն և նախապաշարում իր ամէն օրուան թշնամիները կ'ըլլան, որոնց դէմ այն փոքրիկ ձեռքերը սակայնած են պայքարիլ։ Այսպէս առողջութիւն և կեանք հեղգնեակ կը փնտռեն աղքատութենէն՝ զոր կը տանի հպարտօրէն. բայց իր մէջ ծնունդ կ'առնէ իր անմոռաց, արեւոտ տունը տեսնելու և իրեն ընտանի եղող անուշ խօսակցութեան ձայնը լսելու զօրաւոր ու բուռն տենչ մը։ Իր օրերը անվերջ յոգնութիւններով անցուցած է, իսկ գիշերները՝ օճախին տենդոտ երազներովը։ Կը զարմանա՞ս թէ այդ մութ աչքերը դիս կը հալածեն։

Խօսքը կարեց և յուզումով մը ժամացոյցը հանեց.—Այս ատեն հոս պէտք էր որ ըլլար, աւելցուց. իրմէ խնդրեցի որ կանուխ գայ, քանի որ այսօր լմննցնել որոշած էի։

—Ես ալ պէտք է որ մեկնիմ, խօսքս առաւ բարեկամը, բայց եթէ կը կարծես որ այսօր կ'ուարտի, այս իրիկուն նորէն տեսնելու կուգամ։

—Իրաւ, ամէն պարագայի մէջ եկուր, վրայ տուաւ արուեստագէտը ուրախ ձեւով մը, այս գիշեր պիտի լմննցնեմ զայն. կը խոստանամ։

* *

Օրը տակաւ առ տակաւ իրիկուն կ'ըլլար։ Դարաւանդին վրայ դրուած ժամացոյցը անցնող ժամերը մէկիկ մէկիկ կ'իմացնէր իր արծաթի ձայնովը, բայց մեծանուն նկարիչը իր զբաղումին մէջ այնքան խորասուզուած էր որ բնաւ կարեւորութիւն չէր տար, կամ նոյն իսկ չէր լսեր։ Կը դողար թէ իր կեանքին մեծ ճգնաժամը հասած է, թէ մինչեւ հիմա չերեւակայուած հմայքը ափին մէջն էր ալ։

Վերջապէս դուռը բացուեցաւ. բարեկամը կամաց մը ներս մտաւ և եկաւ ճիշդ ետին անխօսակ կեցաւ։—Ասիկա մեր յուսացածին պէս Տարիին պատկերը պիտի չըլլայ, ըսաւ ան անհամբեր, այլ անգին գանձ մը բոլոր ապագայ սերունդներու համար։

Արուեստագէտը քանի մը քայլ ետ գնաց. ձեռքերը յուզումէն կը դողդողային. մեծ յաղթանակին ցոլացումը աչքերուն մէջ կը շողար։

—Ծեր մարդ մըն եմ, յարեց, ամենամեծ ջանքս է աս...,

Եւ խոհերու մէջ թաղուած պատկերակալին առջեւ կեցաւ։

—Բայց օրինա՛կդ. գացա՞ծ է, մէկէն պոռաց իր բարեկամը։

—Օրինա՞կս, կրկնեց նկարիչը մտացիր, գրեթէ կէս ժամ առաջ ըսի իրեն որ երթայ։ Կարծեցի որ գնաց։

Անդին նայեցաւ։ կիրը սառած էր տախտակամածին վրայ տարածուն և երեսը պառկած։ Վայրկենապէս երկուքը մէկ անոր քովը փութացին։ Մեծանուն նկարիչը ծնրադրեց և պզտիկ ու նիհար ձեռքին դպաւ.

—Պա՛ղ է, փոփաց, նուազած ըլլալու է։

Առանց բառ մը խօսք արտասանելու երիտասարդ բարեկամը սենեակին միւս անկիւնը վազեց և ելեկտրական կոճակը հրեց.— «Բժիշկ մը», ըսաւ ան կարճ կերպով և սպասաւորը սենեակացաւ։ Ցեսոյ վերադառնալով կնոջը քով, ծունգի եկաւ և սիրոյը մոխիկ ըրաւ։

—Բան մը չենք կրնար ընել հիմա, հարցուց ծերունին տարուսգին, էմ՞։

Երիտասարդ բարեկամը գլուխը թօթուեց։

—Զե՞ս կարծեր որ..., սկսաւ նկարիչը թրթռուն ձայնով մը և կեցաւ։

Երկուքն ալ լռեցան կը սպասէին։

* *

Բժիշկին վճիռը կարճ էր.— Մեռած է, ըսաւ ան, գրեթէ կէս ժամ առաջ։ Կարօտութիւն և զրկանք պիտի երեւակայեմ, բայց քննութիւն պիտի կատարուի անշուշտ։

Մեծանուն նկարիչը տարի ելաւ և անդին դէպի պատկերակալը դնաց.—Օ՜հ, Աստուած իմ, գոչեց ան կարելի՞ բան է որ այսչափ կոյր եղած ըլլամ. կարելի՞ բան է որ իր պատմութիւնը պատմելով հանդերձ չդիտնամ անոր ատուդութիւնը. կարելի՞ բան է որ, շարունակեց ան սրբատաբեկ, հանգաւ ձեռք անցնելու ապլիկար ճիգերուս մէջ թոյլ տայի որ մարդկային ա՛յսքան թանկագին կեանք մը անհետանար հիմա աչքերուս առջեւ։ Ինչ կ'արժէ ալ կեանքս ամենամեծ արտադրութիւնը երբ այսքան ծանր գին մը վճարուած է անոր։

Առաջ անցաւ ան և մեծկակ վրձին մը սև ներկին մէջ թաթխելով այդ ըզմայլելի դէմքին վրայ հատ գիծ մը քաշեց։

Բարեկամը արգիլելու համար քովը վազեց. «խենդեցա՞ր», պոռաց։ Բայց նկարիչը ետին դարձաւ և խոժոռ նայուածքով մը յանդիմանելով զանիկա ըսաւ.— Կեանք մը արժեց ան։

Թարգմ. Կ. Մ. ԼՕՌՄԱՃԵԱՆ

## ՄՕՏԱՅԻՆ "ՑԵՑԸ,,

Պ. Միրան Ուղուրլեան, թերեւս հասկցնելու համար թէ կիրակի օրերը երբեմն Մօտա ալ կ'երթայ հովկուլութեան, և ցուցադրուելու համար կիրակնագրեստ, դարձեալ առտուան թերթի մը մէջ կարգ մը զրախօսութիւններ կ'ընէ... բատարսիի վրայ։ Բայց այս անգամ ծիծաղելին մեծ բաժին մը ունի Ուղուրլեանի գրութեան մէջ։ Երեւակայական հակառակորդ մը կը ստեղծէ օդին մէջ, մոռնալով թէ Մանզումէի մէջ ակէց առաջ իր բերնին չափը տուողը նոյն կիրակին իրեն չատ մտիրեր նստած, կը դիտէր իր ծամածռութիւնները Մօտայի ջուրերուն և եզերքի բազմութեան հանդէպ։ Եթէ կար հեգնանքի արժանի բիւր մը նոյն կիրակին, ա՞ն ալ ոչ թէ իրիկուան զովութենէն բաւարսիին վրան առնող պատուաւոր մարդիկն էին (որոնք իրենց ընկերային դիրքով, վայելուչ կենցաղագիտութեամբ դեռ տարիներով երնան քաղաքավարութեան դաս տալ Ուղուրլեանի կամ, ի հարկին, իրենց ծառայութեան կոչել վինքը և իրեն նման տասնեակ մը պաշտօնեաներ), այլ Ուղուրլեանի բարեկենդանական chfութիւնը, քանի որ... դարպասելու պէտք ունի ինքը։ Ցաւալին ինձի համար ա՛յն է որ այս առթիւ Ուղուրլեան կենցաղագիտութեան տարրական օրէնքներին անգէտ՝ իր մտքի գրչակին նշաւակ կ'ընէ կենցաղագիտութեամբ, հմտութեամբ, և գրչի ու մտքի ճշմարիտ արժանիքով ծանօթ անձ մը, որուն կարողութեան և ձեռնհասութեան մատ բոլորովին կը նսեմանայ Ուղուրլեան։ Առաջին ճախող և կոչտ ակնարկութենէն վերջ, այս անգամ կ'ըլլայ ա՛լ աւելի անշնորհ և զրախօս։ Ուղուրլեան անգոյ բաներու վրայ հնթադրութիւններ ընելով, անգամ մը ևս կը հաստատէ թէ ի՞նչ արժէք ունին իր դիտողութիւնները, և ի՞նչ ոգեով տոգորուած է այլանդակ ակնարկութիւններ ընելով անձերու նկատմամբ, զորս պիտի չուզէի բնաւ վայրկեան մը իսկ բաղդատութեան դնել Միւսիս Ուղուրլեանի հետ։

Կ'արգահատիմ ու կը ցաւիմ պարզապէս իրեն վրայ, որ մտքի ա՛յսքան

յարձանանութիւն ցոյց կուտայ, ուրիշ բոլորովին անծանօթի մը վերագրելով գրուածը անո՛ր՝ որ ա՛յնքան մօտիկը կը գտնուէր իրեն։ Ի՞նչ կ'ուզէ թո՛ղ ըսէ Մ. Ուղղութեան։ իր նախորդ անպատշաճ և քինախնդիր ակնարկութեան վրայ ա՛յս անգամ ալ կը պատասխանեցնէ իր... անենանգ և անմեղանձ սրտին զգացումները, որոնք գուեհիկ մարդու մը անգամ պատիւ պիտի չբերէին, ո՛ւր մնաց Մ. Ուղղութեանի, որ արժանիք մը տեղաւորած է իրեն համար իր խելապատակին մէջ։

ՆԵՐԿԱԾ ՄԸ

# ԱՐՏԱՔԻՆ

Մ. ԲԼԷՄԱՆՍՕ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆ.— Վարչապետ Մ. Սառիէնի և կրօնից նախարար Մ. Պռիանի կողմէ զրկուած Շրջաբերականին հրանդնդներէն վերջ, կէս-պաշտօնական կերպով նոր յայտարարութիւն մը եղած է հանդիսանալու համար թէ կառավարութիւնը միտքը դրած է յանձնել եպիսկոպոսները ուղղութեան բերելու նպատակաւ։ Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը վերջնականապէս որոշած է եկեղեցիները չփակել, եթէ Դիեկ.ի վճռական թուականը գալէն առաջ Եկեղեցին միտքը չդնէ համակերպել Պետական Օրէնքին։ Մ. Բլէմանսօ այս ընթացքը ջատագովեց Բարլսպտտի մէջ պատգամ չրջաբերականին հրատարակութենէն անմիջապէս վերջ, և հիմակ որ իր արձակուրդն գարձաւ Բարիզ, պիտի տեսնուի որ իր ազդեցութիւնը զգալի պիտի ըլլայ այս ուղղութեամբ։ Կառավարութիւնը մտադիր չէ իր հակառակորդներուն ձեռքը զէնք տալ եկեղեցիները դոցելով, Հաւատացեալները իրենց եկեղեցիներէն դուրս հանելու համար զինուորական միջոցներ ձեռք պիտի չառնուին։ Եթէ քահանաները շարունակեն պատարագ մատուցանել ա՛յն եկեղեցիներուն մէջ, ուր պէտք է ըստ օրինի թեմական ընկերակցութիւն մը կազմել, պարզապէս տուգանքի պիտի ենթարկուին կամ պիտի բանտարկուին, ինչպէս որ յարմարի, և նոյն կերպով քթոց պիտի բռնուի նաեւ ամէն անոնց համար, որոնք ո և է ձեւով պատասխանատու բռնուին անվաւեր պաշտամունքներուն գործադրութեան համար։

Կը կարծուի թէ կաթոլիկները, որոնք հաւանաբար ազատ վարմունք մը պիտի ունենային, եթէ կառավարութիւնը փորձէ գրաւել իրենց եկեղեցիները, տրամադիր չեն հանրային անդորրութիւնը խանգարելու անհատական պատիժներու կամ դատապարտեանց առթիւ, և թէ քահանաները եւ գլխաւոր աշխարհականները երեք չորս անգամ տուգանքի և բանտարկութեան դատապարտուելէ վերջ, պիտի սկսին դնուհատել օրինական ընկերակցութեանց գործնական առաւելութիւնը։ Անտարակոյս այս նկատումները բոլոր եպիսկոպոսներուն միտքին առջեւ կան այժմէն, բայց կառավարութիւնը խոհեմութիւն կը համարի Դեկտ.էն առաջ մերթ ընդ մերթ պաշտօնական կամ անպաշտօն կերպերով յիշեցնել ըլլալիքը, ա՛յս պահուս երբ եպիսկոպոսներուն համագումար ժողովը նիստեր կ'ընէ Բարիզի Արքեպիսկոպոսարանին մէջ նախագահութեամբ կարդինալ Ռիշարի։

Հակառակ տեսակէտէն ալ մեր առջեւը ունինք երկար մէկ յայտագիրը կացութեան վրայ Թուէլ Դերապայծառին, որ Ֆրանսական եպիսկոպոսութեան ամէնէն ծանօթ և յոյժ ազդեցիկ անդամներէն մէն է։ Դերապայծառ Թուէլ Պապին պատուէրներուն հնազանդելուն կողմն է, բայց ասիկա չարգիլեր զինքը որոշ ձգտում մը ցոյց տալէ դէպ ի հաշտութիւն։ Բոլորովին համամիտ է Պապին դատապարտելու համար «Պաշտամունքի Ընկերակցութիւնները», որոնք ըստ օրինի հին անկախ ընկերակցութեանց տեղ պիտի կազմուին, բայց պապական Շրջաբերականին մէջ եկեղեցական ընկերակցութեանց մասին գտնուած հատուածը նկատի առնելէ վերջ, սա՛ եզրակացութեան կուգայ թէ Պապը կրնայ ետ առնել իր մէկ քանի տարակարծութիւնները, եթէ ստուգուի որ այդ նորակազմ ընկերակցութիւնները բացարձակապէս պիտի ապահովին Եկեղեցիին կազմական իրաւունքները կառավարական ոտնձգութենէ։ Հիմակ եպիսկոպոսներուն տակէն գտնուած խրոխտներէն ամէնէն դժուարները և ամէնէն բարդը այս խնդիրն է։ Կառավարութիւնը նորակազմ մարմիններուն տուած է «Պաշտամունքի Ընկերակցութիւններ» անունը։ Պապը «Կանոնական կամ Եկեղեցական Ընկերակցութիւններ» անունը կը նախասիրէ։ Կառավարութիւնը անունին փոխուելուն վրայ չի պնդեր, բաւական է որ օրէնքին տառը յարգուի։ Թուէլ Դերապայծառին եղրակացութիւնը սա՛ է որ եպիսկոպոսները հաղորդակցութեան մէջ ըլլան Պապին հետ, կամ, ուրիշ խօսքով, իբրեւ միջնորդ գործեն Ֆրանսայի և Վատիկանի միջեւ։

Մ. ՖԱՅԻԷՌ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ.— Բարիզի օրաթերթերուն մէջ չէ ծանուցուած ա՛յն լուրը թէ Նախագահ Ֆալիէս այս այնտեղ մէջ Անգլիա պիտի այցելէ։ Ֆրանսայի արտաքին գործոց պաշտօնարանին մէջ քարտուղարները կը խոստովանին թէ այդ մասին բան մը չեն գիտեր։ Ասիկա չի նշանակեր թէ այցելութեան մը վրայ չէ խօսուած, որովհետեւ եթէ անպաշտօն կերպով Սըր Էտուարտ Կրէյ և Լոնտոնի ֆրանսական դեսպան Մ. Քամպոն այս մասին խօսած են, անպատճառ չի հետեւիր որ Բարիզի արտաքին գործոց պաշտօնարանին մէջ տեղեկութիւն ունեցած ըլլան այսպիսի այցելութեան մը վրայ։ Կ'ենթադրուի թէ Էտուարտ թագաւոր Բարիզի ճամբով Անգլիա անցած ատեն պիտի խօսի այս մասին Մ. Ֆալիէսի հետ։

Մ. Ֆալիէռ դեռ Ռամպույեէի դղեակը կը գտնուի, բայց արձակուրդը աշխատութեան նուազում չի նշանակեր իրեն համար։ Շաբաթը քանիցս Էլիզէ կուգայ իր օթօմոպիլներէն մէկով, և ոչքէ կ'անցընէ պալատին մէջ եղած նորոգութիւնները և փոփոխութիւնները։ Տիկին որ Բօնբոտուռի հոն ապրէլէն ի վեր, Էլիզէ շատ քիչ փոփոխութիւն կրած է։ Երկու-երեք օր առաջ երեւան եկաւ որ մեծ ընդունելութեան սրահներէն մէկուն առատաղը փլչելու վրայ էր, ուստի անմիջապէս խոշոր գերաններով տակէն բռնուեցաւ։ Եթէ Ֆալիէռ Անգլիա այցելէ այս տարի, նոյ.էն առաջ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ Աժէ և Նեռաք քաղաքները պիտի այցելէ, Լուբիյեոն պիտի երթայ և յետոյ Մարսիլիա։ Այնուհետեւ պիտի բացուի Խորհրդարանը։

ՍԸՏԱՆԻ ՆՇԱՆԱՐՆԵՐ.— Ֆրանսայի տասը տարի առաջուան տաք գլուխ Շովէնները չեն, և հիմա չեն խօսիր նոյնքան եռանդով «Վրէժխնդրութեան» վրայ, բայց ասիկա նուաստութիւն մը պէտք չէ համարուի իրենց։ Գերման թերթի մը մէջ 1870ի պատերազմին չորրորդ յօդուածի մը Ֆրանսական պատասխանը կը ցուցնէ ասիկա։ Պատերազմը բոլոր իր աղէներով, պարտութիւններով և յուսախաբութիւններով պատիւ բերաւ ֆրանսական քաջութեան, և հաւանաբար այս պատճառաւ, և որովհետեւ պատերազմողներէն շատերը դեռ կ'ապրին, այդ պատերազմին նշխարները իբրեւ թանկագին գանձ կը յարգուին։ Ֆրանսացիք սոսկալի կը կասկածին երբ խմանան թէ Գերմանիա կ'ուզէ գնել այդ նշխարները։ Եւ արդարեւ գերմանական առաջարկ մը կայ, որով կ'ուզուի գնել Պաղէյլի տան յիշատակները, ա՛յն տան որ վերջին դիմադրողը եղաւ Գերմանացիներուն, պարսպելով վերջին փամփուշտները։

Պաղէյլ փոքրիկ տեղ մըն է Սըտանէն դուրս։ Պանակախտ մը զրկուած էր տուն մը գրաւելու համար, թէեւ Գերմանացիք անագին բարոյութեամբ կը վճռային անոր բոլորտիքը։ Անմիջապէս յարձակեցան այդ փոքրաթիւ պանակներուն վրայ բայց հակառակ իրենց քիչուորութեան շատ մը Գերմանացիներ սպանեցին մինչեւ որ անոնք վերջապէս մտան նոյն տունը։ Ֆրանսացիներէն միակ ողջ մնացողներ, հազիւ վեց հոգի, տակաւին քանի մը փամփուշտներ ունէին և ոչ մէկը պարսպ չնետեցին, մինչեւ որ ամէնքը հատան սպառեցան, և իրենք ալ դիմադրած դեռին ինկան։

Տունը մնացած էր ա՛յնպէս ինչպէս էր կռիւին վերջ, և այսօր իբրեւ մուզէոն կը ծառայէ Սըտանի պաշարման նշխարներուն։ Այս հետաքրքրաշարժ հաւաքածոներուն մէջ կա՛յ Նարոլէոն Գ.ի ինքնագիր մէկ նամակը Վիլհէլմ Ա. կայսեր ուղղեալ։ Գերման թերթը հիմա կ'առաջարկէ գերման կառավարութեան որ այդ թանկագին նամակը Ֆրանսայէն գահանդուն։ Ֆրանսացիք իրենց պարարիւնը չեն կորսնցներ այս գերմանական աղաղակին վրայ, չեն ալ պոռար երբեմնի պէս թէ «Ի Պերլին» այլ կ'արգահատին միայն այդ յօդուածագրին որ կը կարծէ թէ առանկ թանկագին գանձեր կարելի է դրամով գնել կամ ետ պահանջել։

ԱՒՍՏՐԻԱՅԻ ԶՕՐԱՎԱՐԻՆ ԱՐԿԱՆՄԸ.—Աւստրիոյ Մպայակոյտին պետ զօրավար Պառոն Պէք, որ Սիլեզիոյ մէջ ինք անձամբ կը վարէ բանակին ռազմափորձերը, անցեալ առաւօտ իր հետեւորդ սպաներուն հետ գետակէ մը անցած ատեն, ձիւն հաւասարակշռութիւնը կորսնցուց եղերքի խիտ թուփերուն մէջ, և ծանծաղուտ հուսէն սահելով ինկաւ խոր ջուրին մէջ։ Զօրավար Գօն Պէք, որ իր ձիուն հետ հոսանքէն քշուեցաւ, մինչեւ պարանոցը թաղուեցաւ։ Սպաներ արագօրէն դուրս քաշեցին իրենց պետը, որ միւս եղերքը հասնելով, ուրիշ ձի մը նստաւ, և անընդհատ շարունակեց ռազմափորձերը վարել։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱԻԱՏՈՐՄԻՂԸ.— ՆԱԻԱԳԱՀԻՆ ՆԱԻԱՀԱՆԴԷՍԸ.— Բ. Բոթթ Լազարէֆ, որ Բօրէայի արեւելեան ծովեզերքին վրայ կէնսանի ծովածոցին մէջ կը գտնուի, յոյժ նպաստաւոր ռազմագիտական դիրք մը ունի և ընտիր նաւահանգիստ մը։ Պատերազմին ժամանակ և մանաւորապէս ա՛յն միջոցին երբ փորձուեցաւ հաղորդակցութիւն մը հաստատել Բոթթ Արթուրի և Վլատիվոստոքի ռուսական նաւատորմիղներուն միջեւ, ռուսական մարտանաւերը քանիցս իբրեւ ապաստանի նաւահանգիստ գործածեցին Բոթթ Լազարէֆը, և նոյն իսկ զայն գործածեց ճարտնցի ծովակալ Քամիմուրա, երբ պիտի արգիլէր երկու նաւատորմիղներուն այս հաղորդակցութիւնը։

Սակայն Բօրէայի արեւելեան ծովեզերքին վրայ ակէց աւելի կարեւոր պիտի ըլլայ Ճարտնի համար երկրորդ խարիսխը Զինհայի մէջ։ Զինհայ կը գտնուի Բօրէայի հարաւային ծայրը Մաղամիոյի մօտերը, ճիշդ Ցուշիմայի դէմ, որ 20 ծովային մղոն միայն հեռի է։ Զինհայի անօրինակ կերպով նպաստաւոր ռազմագիտական դիրքը երկար ատեն Ռուսիոյ ոսոնգութեան առարկայ եղած էր և եթէ Ճարտն չըլլար, Ռուսիա հոն 1899ին հաստատ ոտք պիտի դնէր փայտի ընկերութեան մենաշնորհի մը պատրուակաւ։ Հիմակ որ Ճարտն Զինհայը կ'ամրացնէ, Ցուշիմայի, Սագէպոյի և Շիմնոզէգքիի նեղուցին իր միւս ամրութիւններով, ճարտնական ներքին ծովը, եթէ ոչ ուղղակի գոց ծով, այլ դրեթէ անառիկ պիտի ըլլայ։

# ՔՊՈՆԻՊ

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ երէկ իր հետ ունենալով Սրմաչի վանահայրական փոխանորդ Տ. Թորգոմ Ծ. վրդ. Գուչակեանը Ազգ. Հիւանդանոց այցելութիւն մը տուաւ, ուր ընդունուեցաւ Տնօրէնութեան կողմէ։ Ն. Սրբազնութիւնը ըստ սովորութեան այցելեց նոթաչէն յարկերը առանձնորդութեամբ դեր-տնօրէն Իսրայէլ Հայկազն էֆ.ի։ Այցելեց մանաւորապէս նորակառոյց եկեղեցին, ուր պատերուն վրայ կերտուած խաչերուն համար արդարացի դիտողութիւններ ըրաւ բացատրելով որ խաչերը պէտք են օրինուած հիմ քարերուն ուղղութիւնով չնուին, և չեշտեց որ փութով սրբագործուին ասոնք։ Ապէ անցուց նաեւ եկեղեցիին ճակատը դետեղուելիք յիշատակարան քարը, որուն վրայ մասամբ գրուած էին գրերը, զորս խիստ ճաշակաւոր և նուրբ գտաւ և գոհունակութիւն յայտնեց այդ գիրերը գեղագրող Պ. Հրաչեայ-Ասարոն Սամթիկեանին, որ իրապէս գիւցած էր արուեստին պահանջած նուրբ և լուրջ օրէնքով մը գծել։ Ս. Պատրիարքը յաջորդաբար այցելեց Ճակոբեանց, Կիւլպէնկեանց և Ունճեանց բաժիններ ու Կիւլպէնկեանց բաժնին վերի յարկին բարձրանալու տեսարանին և օգտէտ գիրքին շատ հաւնեցաւ։ Ս. Պատրիարքը նոյնպէս պատուիրեց ճարտարապետին որ երեք նորաչէն շէնքերուն գօրիտոնները իրարմէ զատող դուռները երկաթեայ սիւներով ըլլան։ Ն. Սրբազնութիւնն իր այցելութենէն յետոյ պահ մը հանգիստ առաւ հիւրանոցը, ուր մանկապարտէզի պզտիկները ի պատիւ Ն. Սրբազնութեան մանկական անուշ երգեր երգեցին։ Ս. Պատրիարք Հայրը ապէ վերջ Թորգոմ վրդ.ին հետ մեկնեցաւ Ս. Յակոբայ Որբանոցը, ուր եւ նորընտիր Տեսուչ Թորոսեան էֆ. լաւ ընդունելութիւն մը ըրաւ։

∴ Ս. Պատրիարքը այս առթիւ աւանդական շաբաթը բաշխել տուաւ Հիւանդանոցի ընդհանուր պատսպարելոյ և որբոց։

∴ Առջի օր խնամակալ տիկինները Հիւանդանոց այցելեցին և զբաղեցան պատգարելոց ծերակեղէնի և այլ բաներով։ Խնամակալ Տիկին Գարամանեան այս առթիւ 50 օխա թուզ բաշխեց որբոց և որբուհիներուն։

∴ Արանց հիւանդանոցի մայրմուտքի դրան առջեւի կամուրջը փլչելու աշխատութիւնները սկսան երկու օրէ ի վեր։ Թէ՛ կամուրջին և թէ պարտէզին յարդարումը տատեւհինգ օրէն պիտի աւարտի։ Ս. Պատրիարք Հայր յանձնարարութիւնով կամուրջին համար նորագոյն յատակագիծ մը պիտի պատրաստէ ճարտարապետ Ունճեան էֆ.։

∴ Նորաչէն շէնքերուն կոյուղիները միացնող՝ շէնքերուն երկայնութեամբը ընդարձակ կոյուղի մը բացուած է, որուն աշխատութիւնները մօտ օրէն կ'աւարտին։

∴ Ս. Յակոբայ Որբանոցի դասախօսութիւնները սկսած են։ Դիտութեանց համար մասնաւոր ուսուցիչ մը պաշտօնի կոչուած է 2½ ռսկի ամսականով։

ԱՐՄԱՇԻ դպրեվանքին մէջ այս տարի նոր դասարան պիտի չկազմուի, անցեալ տարի արդէն կազմուած ըլլալուն համար, որովհետեւ ըստ ներքին կանոնագրի երեք տարին անգամ մը պէտք էր աշակերտ առնել, բայց անցեալ տարւոյ առաջին դասարանի 12 աշակերտներուն թիւը պիտի բարձրացուի 20ի։ Այս պատճառաւ, ընտրելիք աշակերտները պիտի ըլլան արդէն բաւական զօրաւոր, կարենալ ընթանալու համար տարի մը առաջ ընտրուած աշակերտներուն հետ։ Այս կերպով, Դպրեվանք այս տարի պիտի ունենայ 3 դասարան. անցեալ տարւոյ սարկաւագներու, այս տարւոյ սարկաւագներու, և անցեալ տարւոյ նորակազմը (Բ. կարգ, Դ. կարգ, Ե. կարգ)։

Առաջիկայ գարնան պիտի ձեռնարկուի նորոգելու միաբանութեան թաղը և Պոլսոյ Թաղ կոչուած այրացաւեր չէնքը, որուն կէսը պիտի փլչուի եւ միւս կէսին վրայ յարկ մը եւ պիտի աւելցուի։ Վսեմ. Մաթուս էֆ. Ունճեան կը շարունակէ ըստ առաջնոյն վանքին նիւթական հովանաւորութեան գործը։

ԹՕՔԴԱԲՈՒԻ Ս. Նիկողայոս եկեղեցին փլուզամերձ վիճակի մէջ գտնուելով բարերար մը յանձն առած էր անոր վերանորոգման ծախքը հոգալ կիսովին, միւս կէսն ալ հանգանակութեամբ լրացուելու պայմանաւ։ Հետեւաբար Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ կնդակ մը տրուած ըլլալով պզտիկ գումար մը հանգանակուած էր Ատանայի Աւագնորդ Տ. Մուշեղ վրդ.ի միջոցաւ։ Այս գումարին մեր քով մնացած ըլլալուն մասին խնդիր յուզուած եւ նոյն եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհրդոյ կողմէ հարցում ուղղուած էր Տ. Մուշեղ վրդ.ի։ Նորին Դերապատուութիւն այս անգամ գրով մը յայտնած է Ս. Պատրիարք Հօր թէ ըստ որում Թօքգաբուի եկեղեցւոյ վերաշինութիւնը սասնձնող քարերարը ետ կեցած էր իր դիտաւորութենէն լինքն ալ նոյն գումարը որ 3 օսմ. լիրա և 2 մէճիտէ կը բաղկանար, յատկացուցած է Ատանայի թեմերէն Մարա գիւղի մատրան վերանորոգութեան։

ՊՐՈՒՍԱՅԻ մեր նոր գործակալութեան պաշտօնը յանձն առած է տեղւոյն պատուաւոր սեղանաւորներէն Նուպար էֆ. Փափազեան, որ Պրուսայի պարսկական հիւպատոսութեան պաշտօնը կը վարէ այնքան արժանաւորութեամբ։ Կը խնդրենք մեր Պրուսայի բաժանորդներէն որ հաճին իրենց բաժնեգինները յանձնել Փափազեան էֆ.ի, որուն այս առթիւ կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնը իր պատուաբեր աշակցութեանը համար։

ԳԱՍԸՄ ՓԱՇԱՅԷՆ կը գրեն մեզ.— «Մեր վարժարաններու վերաբացումը Օգոստոս 22ին որոշուած էր Թաղ. Խորհուրդին կողմէ։ Բայց որոշեալ օրը ո՛չ միայն վարժարանը չվերաբացուեցաւ, այլ և Թաղ. Խորհուրդը իմացուց թաղիս ծնողքներուն որ այս տարի եկեղեցիին հասոյթներուն անբաւականութեան պատճառաւ, վարժուհի չվրնայլով պաշտօնի կոչել ստիպուած է վարժարանները փակ պահել։ Զկրցանք հասկնալ այս արտառոց անօրինութեան պատճառը։ Երբ ամէն թաղ իր բոլոր ուժով կը ջանայ իր խնամքին յանձնուած վարժարաններուն մղու

ատիճանով ինչպէս նաեւ Ականակուռ Մէֆիսիէ և Ա. կարգի Օսմանիէ բարձր պատուանշաններով, Իմթիյազի և Լիւգաթի ոսկի և արծաթ չքաղամներով։ Ունէր նաեւ բազմաթիւ օտար պատուանշաններ, Պատուոյ Լէգէոնի Գ. կարգը (Հրամատարի աստիճան) Իտալական Թագ պատուանշանին Ա. աստիճանը, (Մեծ-Սպայութիւն), Հելլենական Ս. Փրկչի Ա. աստիճանը, Սերպական Թաքովո, Պուլկարական Քաղաքային Արժանեաց, և Ճաքոնի Նուիրական Գանձու պատուանշաններուն Ա. աստիճանները։

Հանգուցեալը պաշտօնով զրկուած էր նաեւ Սամոս և Եգիպտոս։։

Նշան էֆ. Սէֆէրեան իր Պետական ծառայութիւններէն զատ պատուական անձնական, բարի հայր և անգիւտ քաղաքացի էր։ Քիչ չեն անոնք, որ իրենց այսօրուան դիրքը և վիճակը կը պարտին Ն. Վսեմութեան հայրական և բարեացակամ հոգածութիւններուն։

Այս տխուր առթիւ Մանգու�իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ հանգուցեալին վշտահար ամուսնին, հայրակցոյս որդիներուն և եղբօրը Վսեմ. Սէֆէր էֆ.ի և համայն պարագաներուն։

Ցաղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը, Կիրակի, ժամը 4½ին, Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ, ինչպէս կը տեսնուի մահագրէն։

---

*Այրի Տիկին Նշան էֆէնտի Սէֆէրեան և զաւակները՝ Օրիորդ Ֆոռթիւնէ, Մաքսուտ պէյ, Ճանիկ պէյ և Օրիորդ Իլիլէթ. Վսեմափայլ Տէր և Տիկին Հայտակ էֆ. Սէֆէր և զաւակները, Ակոռ էֆ. Սէֆէրեան և զաւակները, Տէր և Տիկին Ցարութիւն էֆ. Մկրտիչեան և զաւակները, Տէր և Տիկին Ստեփան էֆէնտի Զրպուքեան և զաւակները, Տէր և Տիկին Ա. Խայատարեան և զաւակները, Տէր և Տիկ. Տր. Ց. Էլմասեան և զաւակները, և բոլոր ազգականներ և պարագաները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն դառնալէտ մահը՝*

## ՎՍԵՄԱՓԱՅԼ ՆՇԱՆ ԷՖ. ՍԷՖԷՐԵԱՆԻ

Բ. ԹԱՐԳՄԱՆԻՔ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ԵՒ ՑՆՕՐԷՆ ՕՍԱՐ ՄԱՄԼՈՒՈՅ

*Իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօրորդւոյն, քեռայրին և ազգականին որ տեղի ունեցաւ երէկ երեկոյ յետ կարճատեւ հիւանդութեան։*

Ցաղարկաւորութեան տխուր հանդէսը պիտի կատարուի յառաջիկայ Կիրակի 27 Օգոստոս, ժամը 4½ին (Ր.Թ.) Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Իսկիւտարի Գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանը ամփոփուելու համար։

Պէօյիւքտէրէ, 25 Օգոստոս 1906

---

## Ա. Զ Դ

*Թաղիս Աղջկանց Արհեստագիտական վարժարանը նորանոր կազմակերպութեամբ և նոր ծրագրով պիտի վերաբացուի Օգոստոս 28 յառաջիկայ Բ.օր*

*Վարժարանին ընդհանուր վարչութիւնը յանձնուած է Աստեղագործ Ցարութիւն էֆ. Խումարեանի, որ իր կողմանէ իւրաքանչիւր ճիւղի համար կարող և ձեռնհաս մասնագէտ պաշտօնեաներ կարգելով պիտի ուսուցանէ կար ու ձև, աստղագործութիւն՝ իր զանազան ճիւղերով, օսլայագործութիւն և արգուկ։*

*Պիտի աւանդուին նաեւ հետեւեալ ուսումներն՝ Կրօնք, Հայերէն, Ֆրանսերէն, Թուաբանութիւն, Գծագրութիւն և Գծագիտութիւն։*

*Միայն 14 տարեկանէ վեր աշակերտուհիք պիտի կրնան ընդունուիլ վարժարան։*

*Իւրաքանչիւր աշակերտուհիի վճարման պիտի տրուի, վաւերացեալ թաղական Խորհրդոյ կողմանէ, երկու տարի աշխատելէ և արուեստին մէջ կատարելութիւն ձեռք բերելէ յետոյ։*

*Աշակերտուհեաց ընդունելութեան և արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր մինչեւ կէս օր Բերայի Խորհրդարանը։*

Բերա, 23 Օգս. 1906 5—2

* *

*Մայր Եկեղեցւոյ կալուածներէն Գումգաբու, Թիւլպէնճամի Հիւսամէտտին Թաղ, Մէքթէպ փողոց 37 թիւ 200 կանգունով, երեք սենեակով, սարնիճով վայտաշէն տուն մը,*

*Նոյնպէս ի Գումգաբու, Նշանճի Աթիք Մէհմէտ Բաշա թաղ, Նշանճի ճամտէ թիւ 44 չիլինկիրի կէտիկի փոքրիկ քարուկիր խանութ մը։*

*Սոյն երկու կտոր կալուածները որոշմամբ և հրամանաւ Ազգ. Պատրիարքարանի ծախել որոշած ըլլալով, փափաքողք կրնան դիմել ամէն առաւօտ մինչեւ սեպտեմբեր 15ի, Թաղական Խորհրդարան Մայր Եկեղեցւոյ։*

(Կնիք)

ԹԱՂ. ԽՈՐՀՐԴՈՅ

1—3

---

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱԻ 31ՐԴ ԳԻՒՐ ԲԻՒՐԱԿՆ առեւտրական չարաթաթերթին

## ԲԻՒՐԱԿՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԹԻՒ 31

որ կը պարունակէ հետեւեալ առեւտրական յօդուածները. — Ի՞նչ է «Ռըթռէթ»ը [Օրինական տարամարդութիւններ] Մեր Պատասխանները [Ձեռերին գլխը ինչո՞ւ ինկած է.—Զէ՞քը սուղ է թէ եռամսեան]. — Պանքայի գործառնութիւններ [Վարկի զանազան տեսակները.—Դրամագլխին քառապատիկը ստանալու միջոցը].—Դրոշմի կանոնագրին վաճառականներու վերաբերեալ տրամադրութիւնները.— Ցանձնարարելի արտեցիներ. — Դատական Քրոնիկ. — Գերմ. առեւտր. լեզու.— Առեւտրական Քրոնիկ.—Զուտային Ֆինիշը.— Արտաքին.—Դրամական և սեղանաւորական հրապարակը, եւն.]։

---

## ՀԱՆԳՈՒԱՑԵՑԱԿ

*Վ.ՎՀԱՆ ԷՖ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ վերաբերեալ «ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ»ի Ա. թիւը հրապարակ ելաւ երէկ առաւօտ զուարթ նիւթերու ճոխ պէսպիսութեամբ եւ վարիչ-անօրէնին մեծագիր լուսանկարով։*

*Յօդուածներ ունին*

*Ա. ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ՝ Խօսքն արտօնաւորին, Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Համակիրներուս, ՀԱՄԲԻԿ՝ Ինչ է ամուսնութիւնը (քերթուած), ՄՈՌՅՈՒԱԾ ԷՆԶԵՐ Ակամայ գիւղացին (Ց. Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ), Վ. Փ. Ժամուն տէրտէրը), ՍԻՐՈՒՆ՝ Զիկ-զակ նօթեր, ԵՐՄՈՒ՝ Բառարան Գալ.ի Հայ., Շաբբուանի լուրեր, ուրիշ բաներ եւ ԼԻԼԱ՝ Թաւ-Տէրեանի աղջիկներէն։*

*Գաւառներէն պէտք է դիմել Հանրագիտակի տնօրէնութեան առ Վահան էֆ. Փափազեան, Պալը Ալի ճամտէսի Առատուրեան տպարան թիւ 52։*

*Բաժանորդագրութիւնը բարձրագոյն կանոնաւոր է. տարեկան 54, վեցամսեայ 27 ղրուշ։*

---

## ԵՌԱՁԱՑՆԻ ԱՌԹԻՒ

*Սինանեան էֆ. Բիւզանդիոնի 3031 թուոյն մէջ պատասխանած էր մեզ անուղղակի կերպով, առանց մեր մատնանշած սխալներուն մասին բացատրութիւն մը տալու և յայտնած էր. թէ Զիլինկիրեանի գործը բաֆոֆոնլի մը չէ, և թէ ո և է թերութիւն մը չէ տեսած նոյն գործին մէջ, և թէ պարտաւոր է երաժշտագէտներէ կազմուած յանձնաժողովի մը քննութեան յանձնել։*

*Մենք պատրաստ ենք այդ յանձնաժողովին առաջարկը ընդունելու, միայն թէ այդ տեսակ անիրական առաջարկներով ժողովրդեան աչքին փոշի չի ցանելու և հրապարակային վիճաբանութիւն մը չի խափանելու համար, կը խնդրեմ որ Սինանեան էֆ. հաճի հրապարակաւ տալու իր բացատրութիւնները թէ՝*

*Ա.— Զիլինկիրեան եռաձայնին ամբողջ գործին մէջ երկրորդ թէնօռին՝ պատօէն 7 ձայն վար իջնելը արուեստական սխալ մը չէ՞։*

*Բ.— Թէ «Տէր ողորմեա, կեցո Տէր, Շնորհեա Տէր»ը երկու մըզիւռ ¾ մէկ մըզիւռ ¼, մէկ մըզիւռ ¼. մէկ մըզիւռ ¼, երեք մըզիւռ ¼, երկու մըզիւռ ¾ և երկու մըզիւռ ալ ¼ով ձայնադրելը և ասով մըզիւռներու այլանդակութեանց մէջ իյնալն արուեստին դէմ սխալ մը չէ՞. թո՞ղ բուան տ'Օռկերու անտարկի գործածութիւնը։*

*Գ.— Թէ՝ երրորդ Սուրբ Աստուածի վերջաւորած «Ողորմեա մեզ»ը Ա. ձայնը so տիեզ և մի պեմոլ, Բ. ձայնը սol և պասոն լաով կազմուիլը բաֆոֆոնլի մը չէ՞։*

*Դ.— Թէ նոյն էջին վրայ «Քեզ Տեառնդ յանձն եղիցուք Տէր ողորմեա»ին մէջ rk, մի, ֆա, տիեզով կազմուած եռաձայնը արուեստին դէմ մեղանչում մը չէ՞ և բացարձակ անուերդանկութիւն չի՞ կազմեր երաժշտութեան մէջ։*

*Ե. Թէ «Քրիստոս ի մէջ մեր»ի Արդ պաշտօնեայք»ի մէջ so rk մի պեմոլով կազմուած եռաձայն մը բաֆոֆոնլի մը չէ՞։ Իսկ «Հայր մեր»ի պասոն որ սol, սol, սol, սol, սol, սol, սol, rk, rk, rk, rk, սol, սol, սol,rk, սol ևն. կը չարունակուի, արուեստ մը կա՞յ այս տարակ կազմութեան մէջ։ Այս տեսակ այլանդակութիւններով խճողուած գործ մը եթէ բաֆոֆոնլի մը չէ, հապա ի՞նչ է Սինանեան էֆէնտիս։*

*Ասոնք հարիւրաւորներու մէջէն ըստ բաղդի զատուած մէկ քանի հատերն են։*

*Մենք ի ձեռին ունինք Զիլինկիրեան էֆ.ի Փեար. 14ի երգել տուած եռաձայնը՝ ուրկէ կը քաղենք այս սխալները։ Հետաքրքիր ենք հասկնալու թէ Սինանեան էֆ.ի յանձնաժողովին ներկայացնելիք գործը մեր իսկ ունեցած Զիլինկիրեան-եռաձայնը պիտի ըլլայ, թէ Սինանեան նոր հեղինակութիւն մը։*

*Եթէ այս վերջինն է, այժմէն վստահ ենք անոր կատարելութեան և արժէքին։ Սինանեան էֆ. եթէ կը կարծէ որ իր բարեկամութիւնով կրնայ փրկել Զիլինկիրեան էֆ.ի այս վիժած գործը, չափազանց կը սխալի։*

*Սինանեան էֆ. իր բարեկամութիւնը բրած է արդէն՝ Զիլինկիրեան էֆ.ի Թուեքի տ'Առմօնի մը նուիրելով, որուն թարգմանութիւնը ստանձնած է Բարուեանկեան էֆ., միայն թէ աւելի աղէկ կ'ըլլար՝ եթէ Զիլինկիրեան էֆ. եռաձայնը գրելէ առաջ սոլրած ըլլար առմոնին։ Քիչ մը շատ ուշ մնացած է։*

*Մենք պատճառ մը չունինք ո՛չ Զիլինկիրեան էֆ.ի անձը և ոչ ալ գործը քննադատելու։ Զիլինկիրեան էֆ.ի անխորհուրդ բարեկամներն են որ՝ իրենց թելադրութեամբ, ստեղծեցին այս վէճը, երբ դինքը ներբողած ատեն չի դադրեցան անուանարկելէ միւս ամբողջ երաժիշտները «ծոյլ, անկամիա և ապիկար» կոչելով զանոնք, իբր թէ Զիլինկիրեանէ առաջ Պոլիս երաժշտութիւն լսած չ'ըլլար։*

*Զիլինկիրեան էֆ.ի բարեկամները մեր լուութենէն և համակիր քաջալերութենէն պէտք էր գոհ մնային, և զգուշանային այնչափ անուանարկելէ ու գրգռելէ իր արուեստակիցները, և նոյնիսկ այսօր փափաքելու են այս վիճաբանութեան փակման, որ ո՛ր քան երկարի՝ այնչափ անպատշաճ պիտի ըլլայ իրենց բարեկամին համար։*

ՄԻՀՐԱՆ Զ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

---

## ՀԱՅ-ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐԷՆ

*Բնիկ Նիկոմիդացի Գրիգոր աղա Տոպրաչեան, որ վերջերս մեռաւ Պարտիզակի իր ագարակին մէջ, իր անձնական ստացուածքը (երկրագործական գործիներ, կովեր, եղներ, ևայլն) կտակով նուիրած է Պարտիզակի Տղայոց Որբանոցին։ Գ. աղա Տոպրաչեան, որ ծանօթ էր Նիկոմիդիոյ գաւառին մէջ «Ռոպէնսոն» անունով, և որ 18 տարիէ ի վեր առանձին կ'ապրէր իր ագարակին մէջ, մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր նոյն գաւառին մէջ, վասն զի բազմաթիւ Հայ, Յոյն, Թուրք, Չերքէզ, Կիւրտ, Լազ, և այլն, հիւանդ գիւղացիներ ամէն օր անոր կը դիմէին, և 5 դ.ի չնչին գումարի մը փոխարէն կ'ընդունէին չիչ մը դեղ, ու այսպէս յաճախ կ'ապաքինէին իրենց հիւանդութիւններէն։ Հանգուցեալը, որ Ամերիկայի Երկրագործական նշանաւոր Գոլէճներէն մէկուն նախկին շրջանաւարտներէն էր, 70 տարեկան ամուրի մը էր։*

** * Հոգեւոր Երգարանի Մասնախումբը, զոր կը կազմեն Բրոֆ. Ց. Յակոբեան, Բրոֆ. Ս. Սիվասլեան, Դ. էֆ. Կիւլեան և Ա. էֆ. Տաղլեան, իրեն յանձնուած գործը (սրբագրութիւն հին երգերու և ընտրութիւն նոր երգերու.) բոլորովին աւարտած է, և այսօր վաղը կը մատուցանէ զայն պատկանեալ իշխանութեան՝ վաւերացման համար։ Մասնախումբը, որ կը բաղկանայ կարող և մանագէտ անձերէ, արմատական փոփոխութիւններ կատարած է նոր Երգարանին մէջ։ Հին Երգարանէն, որ կը պարունակէ 450 երգեր, ընտրուած են միայն 150 երգեր։ Իսկ Մասնախումբին ղրկուած 400 անտիպ երգերէն ընտրուած են 100 երգեր։ Նոր Երգարանը, որ 250 երգերէն զատ պիտի պարունակէ նաեւ քանի մը շարականներ, տարիէ մը լոյս պիտի տեսնէ Մատթէոսեան մաքուր և գեղեցիկ տպագրութեամբ։*

** Բիւթանեայ եկեղեցական Միութեան կողմէ կարգուած Ցանձնախումբը, որ պաշտօն ունի քննել մայրաքաղաքիս մէջ Թրքախօս Բողոք. Հայերու համար ուրոյն եկեղեցիի մը կազմութեան խնդիրը. Դշ. օր նիստ գումարեց, և երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ նոյն Միութեան Գործ. Ժողովի 5 անդամներուն հետ։ Միութեան որոշման համեմատ, Գործ. Ժողովը նորէն նիստ պիտի ունենայ առաջիկայ ամսոյ կիսուն։*

** Նիկոմիդիայ Գաւառին Եկեղեցական Ժողովը պիտի գումարուի առաջիկայ Դշ. օր Պարտիզակի մէջ։*

** Յաջորդ Կիրակի օր տեղի պիտի ունենայ Օվանզդի նորակառոյց եկեղեցիին նաւակատիքի հանդէսը, որուն պիտի մասնակցին Գաւառ. Ժողովին ներկայ գտնուող Պատ. անդամներ։*

** Ռոտոսթոյի Ազգապետական փոխանորդ Մ. Հ. Գ. Գուզուքէպպեան էֆ., որ Կեդրոնական Ազգապետարանի կողմէ Տարտանէլ դացած էր եկեղեցական խնդրի մը կարգադրութեան հասմար, իր պաշտօնը աւարտած և տեղեկագիր մը ղրկած է Կեդր. Ազգապետարանի։*

** Լանկայի եկեղեղիին առժամեայ քարոզիչ Պատ. Քրիստափոր Ս. Ճէհիդեան, որ Պանտրմայի եկեղեցիին քարոզիչ կարգուած է, առաջիկայ Դշ. օր կը մեկնի իր նոր պաշտօնատեղին։*

** Կէտիկ Բաշայի Ամերիկեան Վարժարանին Կիրակնօրեայ Դպրոցի դասերը կը վերսկսին վաղը՝ վերատեսչութեամբ Վեր. Ց. Գ. Դրիգորեանի։*

«Մանգումէ»ի Հայ-Բողոքական ԹՂԹԱԿԻՑԸ

---

## ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ՐԵՄ

*Վաղը պիտի քարոզեն.—*

*Բերայի մէջ ժամը 2.30ին Վեր. Ա. Գ. Շմաւոնեան։*

*Կէտիկ-Բաշայի Ամերիկեան Վարժարանին մէջ ժամը 3.30ին Պատ. Բ. Ս. Ճէհիդեան։*

*Ակիւտարի մէջ ժամը 3ին Պատ. Գ. Ղ. Թունտրաճեան։*

*Գայպը-Հաւուսի մէջ ժամը 4ին Վեր. Ց. Գ. Դրիգորեան։*

*Խասգիւղի մէջ ժամը 7ին Պատ. Ս. Ց. Զորիկեան։*

*** Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան ազօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 8.30ին, Գումգաբուի Էլեմիին մէջ։ Պիտի խօսի Պանտրմայի Նորընտիր քարոզիչ Պատ. Բ. Ս. Ճէհիդեան։*

---

## ՍԷԼԱՄԼԸԳ ՐԷՍՄԸ ԱԼԻՍԻ

*Տիւնքի ճուսաա կիւնիւ Սէլամլըգ ըէսմը ալիսի Համիտիյէ ճամիի չէրիֆիննէ իճրա պույրուլմուշ սրը։*

---

## ՆԵՐՔԻՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՋՈՒՐԵՐԸ.— Զեռնհաս պաշտօնարանը նկատելով որ Պոլսոյ և Բերայի կողմերուն ջուր մատակարարող ջուրի ճամբաները բաւական ատենէ ի վեր նորոգուած չըլլալով, ակերու ջուրերը ջրամբարները չեն հոսիր ու կը կորսուին, եւ նկատելով որ այդ պատճառով ջուրի նուազութիւն առաջ կուգայ, յարմար դատեց կատարել նոյն ճամբաներու նորոգութիւնը, կատարուած քննութեան եզրակացութեանը համաձայն։

ԲԻՇԵԿԱԿԱՆ վարժարանի զինուորական ճիւղէն, այս տարի, քսան չրջանաւարտներ անանձաւոյժի վկայական ստացան հարիւրապետի աստիճանով։

ՊԵԼՃԻՈՒՄԻ Լիէժ քաղաքին մէջ անցեալ տարի կազմակերպուած արուեստանդէսին օսմ. կառավարութիւնն ալ մասնակցած ըլլալով, արուեստանդէսին գնահատիչ մարմինը իրեւ շնորհակալութեան հաւատիք մը մեծ մրցանակի վկայագիր ու չքաղրամ մը տուած է, որոնք Պրիւքսէլի Օսմ. դեսպանատունէն ղրկուած ըլլալով, Մեծ-Եպարքոսին յանձնուեցան՝ Կայս. Պալատ մատուցուելու համար։

ՊՐՈՒՍԱՑԻ քաղաքին մէջ ելեկտրաշարժ թրամուէյ հաստատելու և ելեկտրական լոյս գործածելու համար 75 տարուան պայմանագրով մենաշնորհ տրուեցաւ Շքոտրացի Մէհմէտ Ալի աղայի։

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ.— Ներքին գործոց Նախարարութիւնը ծանոյց բոլոր նահանգները որ մարդահամարի գործողութեանց պահուն պաշտօնեաները մանրամասնին քննութիւն կատարեն, որպէս զի չարձանագրուած անձատ չմնայ։

ՀԱՄԻՏԻԷ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ.— Համիտիէ Մանկանց հիւանդանոցին մէջ վիճակագրութիւնը պատրաստուեցաւ սկսեալ անոր հաստատութեան թուականէն՝ 1315 մայիսէն մինչեւ 1321 փետրուարի վերջը։ Այդ ժամանակամիջոցին նոյն հիւանդանոցին մէջ դարմանուած են 9,141 հիւանդներ։ այդ հաշուոյ մէջ են նաեւ թլփատուած 5,706 տղաք, 8726 հիւանդներ բժշկուելով հիւանդանոցէն ելած են. ընդամէնը 283 մահեր պատահած են և 132 հիւանդներ ալ տակաւին կը դարմանուին։ Այդ ժամանակամիջոցին զանազան աղգերէ և օտար հպատակներէ 100,904 հիւանդ կիներ ու տղաք դիմած են՝ բժիշկներու կողմէ քննուելու համար։

ՄԱՔՍԱՑԻՆ վերատեսչութիւնը ձեռընհաս պաշտօնարանէն հրահանգ խնդրած էր թէ պէ՞տք է թոյլատրել մուտքը օսմ. զինանշանը կրող այն փոքր տախտակներուն որոնք իբրեւ զարդ կը զետեղուին արծաթեայ անօթներու վրայ։ Ձեռնհաս պաշտօնարանը պատասխանեց թէ կրնան ընդունուիլ անոնք։

ՁՈՐԼՈՒԻ երեւելիներէն հաճի Մեսրոպ էֆ. Տիշլեան, Կայս. Դահակալութեան Տարեդարձին առթիւ խիստ փայլուն լուսավառութիւն մը կատարեց և խրախճանութիւններ ըրաւ մինչեւ լոյս պատուասիրելով բոլոր այցելուները։ Հանդիսաւոր մաղթանքներ եղան Վեհ. կայսեր արեւշատութեան համար որուն մասնակցեցաւ խուռներամ բազմութիւն մը։

ՀՐԴԵՀ ՆԱԻԻ ՄԷՋ.—Գերմանական թեռեsnու չոգենաւին մէջ հրդեհ ծագեցաւ Իզմիրի առջեւ, ուր ժամանած էր Պիրէոնէն։ Բոցերը անմիջապէս տարածուեցան հովէն, և մեծ ջանքերու չնորհիւ. կարելի եղաւ առաջքը առնել։ Վնասները թէ՛ վաճառքներու և թէ նաւին 40,000 ֆրանք կը հաշուուին։

ԿԱՌԻՒ ԴՈՂ.— Պոլսոյ Սուլթան Ահմէտի կողմը կառապան Էօմէր, առջի օր իր կառքը փողոցին մէջ թողլով, մօտերը տեղ մը գացած էր. վերադարձին զարմանքով տեսաւ թէ կառքը անհետացած է. հոն գտնուողները յայտարարեցին թէ Շաքիր ու Օսման անուն երկու մարդիկ տարած էին կառքը։ Էօմէր իսկոյն ոստիկանութեան դիմեց։

ԹՂԵՆԻԷՆ ԻՆԿԱՆ.— Թոփքաբուի Թաքքէճի Թաղը բնակող կօշկարար Պետրոսի աշկերտը՝ Մաքսուտ, առջի օր թղենիի մը վրայ ելած էր, երբ հասասարակչութիւնը կորսնցնելով վար ինկաւ եւ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ. իսկոյն հիւանդանոց տարուեցաւ։

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՊԱՏԱՆԻ.— Գասրգիւղի Մխիթարեան վարժարանին աշակերտներէն 14 տարու Լեւոն Սերոբեան քանի մը օրէ ի վեր անյայտ էղած է։ Ո՛ւր գտնուիլը յայտնի չէ։ Ձինքը ճանչցողներ վերջին անգամ տեսան երկու ընկերներով Արնաւուտ գիւղի մէջ, չորեքշաբթի իրիկուն։ Անոնք որ գիտեն իր ո՛ւր ըլլալը, անոր յուսահատ մնողքին բարիք մը ընելու համար թող հաճին նամակով կամ անձամբ հաղորդել Պալը Ալի ճատէսի, Զգօն Փափաղեան Տպարանը։

ԵՐԷԿ ժամը 12ին Լամնայի կողմը տան մը երկրորդ յարկէն Սալթանա անունով 4-5 տարու յոյն աղջիկ մը վար ինկաւ։ Անմիջապէս արկածին վայրը փութացին Տօքթ. Փէշտիմալճեան և դեղագործ Ատիլեան էֆ.ները և պէտք եղած դարմանները ի գործ դրին։ Աղջիկը գլխէն վիրաւորուած է։

---

ԲՈՒԼԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

*Իզմիր, բուլի հաւաքումով ծանօթ Էպէեան էֆ. ամէն տեսակ բօսթայի մաքթու բուլեր և քօլէքսիոնի համար ամէն տեսակ թրքական և Եւրոպական բուլեր կը ծախէ։ Անոնք որ կը փափաքին այս բուլերէն ունենալ, կրնան դիմել Էպէեան էֆ.ի հասցէին, Իզմիր։*

---

## ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԲԱՐԻԶ, 7 Սեպտ.—Լա Էէր դեսպանախորհուրդը սկսաւ իր աշխատութեանց։

ՊԷԼԿՐԱՏ.— Սերպիոյ թագաւորը իր ուղեւորութիւնները կը շարունակէ։ Զայրար ժամանակ՝ արեւելեան Սերպիա։ Տեղացիները երէկ ջանացուցին մը կատարեցին ի պատիւ թագաւորին։

ՎԻԵՆՆԱ.— Ֆէրտինանտ իշխանը դեռ քանի մը օր պիտի մնայ Պալոկ, ուր կը գտնուի իր մօրը՝ Քլէմանթին իշխանուհիին և զաւակներուն հետ։ Ֆէրտինանտ իշխանը երկուշաբթի Սոֆիա կը մեկնուի։

ԲԵՇԵՌ.— Մաճառ վարչապետ Տօքթ. Վէքերլէ Վիեննա մեկնեցաւ, ուր այսօր ունկնդրութեան պիտի ընդունուի Ֆրանց Եոզէֆ կայսեր կողմէ, յետոյ պիտի տեսակցի Աւստրիոյ վարչապետ Պառոն Պէքի հետ, Աւստրիամաճառ տեսական խնդիրներու վրայ։

ԼՈՆՏՈՆ.— Աւստրալիոյ կառավարութիւնը ընդունեց Դրրսդներու հակառակ օրէնքը։

ԲԱՐԻԶ.— ձիրուիթի պատուիրակները իրենց զօրավար ընտրեցին Հ.Ֆրէտտին որ Հ. Մարթէնի մահուընէն ի վեր կը վարէր նոյն Միաբանութեան գործերը։

—Երեսփոխան Մ. Տընի Դոչէն խորհրդարանին բացման ատեն բարեփոխութիւն պիտի առաջարկէ շաբաթական հանգիստի օրէնքին համար, որպէս զի առաջքը առնուի անպատեհութեանց որ արդէն սկսան երեւիլ օրէնքին մասնակի գործադրութենէն իսկ։

—Արտաքին գործոց Նախարար Մ. Գուրժուա նախագահ անուանուեցաւ Թոքալտի մէջդդային ընկերութեան։

— Անտանելի տաք կայ հոս. միայն երէկ 24 հոգի մեռան արեւազարկէ։ 1898 էն ի վեր երբեք այս ատիճան սաստիկ տաք չէր Բարիզի մէջ։

ՊԵՌՆ.— Պեռնի հանդիպին մէջ սոսկալի երաչտութիւն կը տիրէ, և շատ տեղեր արօտատեղիներ փճացան։ Ջուրի պակասը դժալի է մեծապէս։

---

## ՄԱՆՉՈՒՄԷԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ԲԱԺԻՆԸ

### ՁՈՒՐՍՆԹՔ

*Այս երկուշաբթի տեղի պիտի ունենայ Մարտիրոս էֆ. Զարխուկեանի ընդ Օր. Եղիսաբեթ Գարիպեանի պսակադրութեան հանդէսը, Օրթագիւղի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցիին մէջ։*

---

*Պիրատէրիմիզ Սիւլէյման Հիքմէթին նարը ամիրանամիզ օլարագ էչնա վէ նագրա թալէպինտէ զինհար քէնտիսինէ հիչ պիր չէյ վէրիլմէմէսի իլան օլունուր։*

*Մահմուտ Փաշատա թարագը*
*Թիւճարշընտան*

ՀԻԼՄԻ ՃԷՎՏԷԹ

19 Աղրատոս սէնէ 322 3—3

---

## ԹԱՏՐՈՆ ՄՆԱԿԵԱՆ

### ՍԿԻԻՏԱՐԻ ՄԷՋ

*Այս գիշեր, Սկիւտար, Պաղլար Պաշիի Թատրոնը, ժամը 2½ին Մնակեան Թատերախումբը պիտի ներկայացնէ*

## ԵՐԿՈՒ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐԸ

ՑՈՒՔԻՉ ՄԵԼՈԴՐԱՄ

*Տոմսակները՝ կէսօրէն սկսեալ կը վաճառուին թատրոնին կիչէն։ Փափաքողները կրնան կանուխէն գնել։*

---

## ՊՕՄ ՏԸ ՖԻԿ

ՏՈՒՓԸ 50 ՂՐՈՒՇ, ԿԷՍ ՏՈՒՓԸ 27 ՂՐՇ.

---

## ՍԱԿԱՐԱՆ

### ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ԿՈՆՍՈԼԻՏՏ

| | | |
|---|---|---|
| Երէկ առաւօտ բացուեցաւ | Օ.Ո. | 105.30½ |
| Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ | » | 105.30½ |
| Երէկուան էն բարձր գինը | » | 105.30½ |
| » էն վար գինը | » | 105.27½ |

ՐՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

| | | |
|---|---|---|
| Երէկ առաւօտ բացուեցաւ | ֆր. | 144.25 |
| Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ | » | 144.12½ |
| Երէկուան էն բարձր գինը | » | 144.25 |
| » էն վար գինը | » | 144.12½ |

| | | |
|---|---|---|
| Շիրքեթը Խայրիէ | Օ. Ո. | 39.50 |
| Միտիլլի Պանքա | | 5.87 |
| Սելանիկի « | ֆր. | 173. |
| Քոմէրսիալ | Ա. Ո. | 9.03 |
| Քարասու Բրէվիլէժիէ | ֆր. | 161.— |
| » Օրտինէռ | » | 150.50 |
| Իզմիրի քարպի | » | 595.— |
| Օսմ. Ապահով. Ընկ. | Օ. Ո. | 4.47 |
| Թրամվայի բաժնեթուղթ | » | 9.05 |
| » պարտաթուղթ | ֆր. | 488.— |
| Տէրքոսի ջուրի ընկ. | » | 299.— |
| Անատօլ. Երկ. բաժնեթ. | Ա. Ո. | 18.07 |
| Քարաի Կ. Պոլսոյ | ֆր. | 456.— |
| Քրէտի Ֆոնսիէ Էմիրս. | 1886 | 331.— |
| » » » | 1903 | 267.50 |
| Թրանսվալ | | 55.— |

ՑՈՒՆԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

| | | |
|---|---|---|
| Ցունական փոխառութիւն | ֆր. | 265.— |
| Պանք Նաս. Կրէս. | » | 430.50 |
| » « » Նոր | Օ.Ո. | 4.01 |
| Լաւրիոմ | ֆր. | 57.50 |

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

| Օսմ. ոսկին 100 ղ.էն | ղ. | փ. |
|---|---|---|
| Ֆրանսական ոսկի | 87 | 10 |
| Անգլիական ոսկի | 109 | 35 |
| Բօլ | 90. | 30 |
| Մէճիտիյէ արծաթ | 107 | 14 |
| Ռուպլի թղթադրամ | 8 | 67 |
| Քրիմիէ | 50 | — |

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

| | | | |
|---|---|---|---|
| Լոնտոնի վրայ չէք | ղրշ. | 109 | 22½ |
| Բարիզի » » | ֆր. | 22 | 97½ |
| Վիէննայի » » | քուրօն | 21 | 91 |
| Պերլինի » » | մարք | 18 | 69 |

### ԲԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Սեպտեմբեր 1906

| | | |
|---|---|---|
| Ֆրանսական Ռանթ 3 % | | 97.75 |
| Օսմ. միաց. գոնս. 4 % բաց. | | 97.55 |
| » » » գոց. | | 97.55 |
| Ռումէլիի երկաթուղի | ֆր. | 145. |
| Բէյժիի պարտաթուղթ | » | 437.— |
| Օսմանեան մաքս | » | —.— |
| Օսմանեան Պանքա | » | 650.— |
| Քրէտի Լիոնէ | » | 1189.— |
| Բարիզի Պանքա | » | 1563.— |
| Աւստրիական Ռանթ | 4 % | —.— |
| Իտալական » | 5 % | —.— |
| Ռուսական » 4 % 1901 | | 60.05 |
| Սպանիակ. արտ. փոխ. | 4 % | 96.90 |
| Պալխա Քարա Այտըն | ֆր. | 683.— |

### ԼՈՆՏՈՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Սեպտեմբեր 1906

| | | |
|---|---|---|
| Անգլիական Ռանթ | | 86.75 |
| Օսմ. Միաց. Գոնս. բաց. | Գ.Կ. | 97.12 |
| » » » գոց. | » | 97.— |
| Օսմ. Պանքա | | 15.87 |
| Գուլկարական 1892 | | 100.50 |
| Ռուսական 4 % 1898—89 | | 72 25 |
| Ցունական Ռանթ | | 42.50 |
| Զարթրթթ | | 1.63 |
| Թրանսվալ | | —.— |
| Ռանսմայն | | 6.25 |
| Ճաքոնական 4 % | | —.— |

### ՊԵՐԼԻՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Սեպտ. 1906

| | |
|---|---|
| Գերմանական 3 % | 86.90 |
| Օսմ. Միաց Գոնս. | 96.30 |
| Օսմ. փոխառութիւն 1903 | —.— |
| Ռումէլիի երկաթուղի | 145.75 |
| Ռուսական 4 % 1902 | —.— |

### ՎԻԵՆՆԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Սեպտ. 1906

| | |
|---|---|
| Օսմ. Բէյժ

# ԲԵՐԱՑԻ ՊԱՐՈՆԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Շամանանճեանին ի՛նչ պէտք է գիտնայ դեռատի աղջիկ մը կը ներշնչէ ինծի նօթագրել թէ՝

Ի՛նչ պէտք Չէ՛ գիտնայ և... ընէ դեռատի աղջիկ մը։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ՛ գիտնայ թէ՝ իր ամուսնին չափազանց հաւատարիմ մնացող կինը չի կրնար ապրանքներու և մասնիներու հաւաքածներ ունենալ։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ՛ գիտնայ թէ դիմացի տունին տղան իր աղուր աչքերուն և գեղեցիկ... սրբունքներուն համար կը մեռնի կոր։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ՛ գիտնայ՝ Կղզին ծառերուն մէջ լուսնի լուսով սիրաբանութիւն ընելու արուեսը, որ մարդս չա՛տ հեռուները կը տանի, հոգ չէ թէ կղզին փոքր ըլլայ և ջուրով ալ շրջապատուած։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ՛ բնաւ փողոցին մէջ երեսուներկու ակռաները մէկանց ցուցադրէ և պէտք չէ՛ նաև փէչերը ժողէջ անանկ մը, որ գայթակղութեան տեղի տրուի։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ ականջ դնել այն երիտասարդին խօսքերուն որ եռեւէն կը փսփսայ հմայիչ շեշտով մը։

—Աղո՛րս, եկուր փառատ մը ուտենք։

Մեղաւոր առաջարկութիւն մը՝ որուն պարտի պատասխանել,

—«Առջիս անցիր սատանա՛յ», քանի որ սատանան արդէն ետին է այս անգամ։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ որ երեսունոց ծխախոտ ծխէ, մասներովը քթիը խնդէ, գետին թքնէ և բռնապկերի նման հայհոյէ։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ գիտնայ ամէն բառի նշանակութիւնը և երբ իրեն ըսելու ըլլան։

— ձիյեմ՝, արդեօք ինչ աղուր առտիկներ ունիս...

Չէ՛ պէտք չէ ամէնուն հասկնայ այս ըսուածը, փոխանակ գուլպաները հանելու՝ ցուցնելու համար թէ իրա՛ւ իրա՛ւ աղուր առտիկներ ունի։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ պարանոցէն երթայ և երեկոյթի մը մէջ պարած միջոցին պէտք չէ շատ մարմրի իր գավալիէին բազուկներուն մէջ՝ աչքին սեւերը (կամ կապոյտները) անհետացնելով, ինչ որ գէշ նշանակութիւն ունի երիկ մարդոց համար։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ որ փողոցը քալած ատենը փէչերը մինչեւ ծունկերը քաշէ՝ ցեխերու պատճառաւ։

—լաւ ադոյն է որ իր փէչերը ցեխոտէ, քան թէ իր պարկեշտութիւնը։—Արդէն երիկ մարդիկ մէյ մը տեսած բաներնին յաճախ չեն ուզեր վերստին տեսնել։ Առա՛ թէ ինչո՛ւ հիմակուան օրիորդները դիւրաւ չեն կրնար կարգուիլ։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ անտեղեակ ըլլայ շիկնելու արուեստին, որ կնոջ մէկ հատիկ հրապոյրն է։ Աղջիկ մը ո՛րչափ շիկնի, ա՛յնչափ աղէկ է, որովհետեւ ասիկա կ'ապացուցանէ թէ ոչի՛նչ գիտէ կեանքէն տակաւին, և երիկ մարդիկ՝ Մ. Շամանանճեանին նըման՝ կը սիրեն դեռատա աղջիկներուն սովորեցնել անոնց չգիտցած բաները։—Հոգ չէ թէ ես պատահած եմ խել մը կիներու, որոնք միմիայն «որոնք» բառին խաչած ըդպիսզի պէս կը շիկնէին, սակայն երբ խնդիրը սակարկութեան վրայ ըլլար աչխարհները կը փլցնէին մէջիտ մը աւելի չորթելու համար... Les affaires sont les affaires!

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ՝ դէմը ելլող երիտասարդին հարցնէ անմիջապէս.

—Պարո՛ն, ամուրի՞ էք։

—Այո՛ օրիո՛րդ։

—Ուրեմն զիս կ'առնէ՞ք։

Հարցում մը՝ որուն հաստատական պատասխան տալը աւագ պարտականութիւնն է ամէն քաղաքավար երիտասարդի, որ այս պատասխանին վարձարութիւնները եղող բոլոր մանր մուր պարագաները ստանալէ վերջ, օրին մէկը կ'առնէ կը քալէ՝ ստացուելիք ոչինչ ձգած ըլլալով հաւանաբար, որուն վրայ լքեալ օրիորդը— (Մ. Խորանին առջեւ չկարգուած ամէն կին օրիորդ կը կոչուի)— վայնասունը կը փրցնէ.

—Խարեբա՛ն, զիս պիտի առնէր և չառա՛ւ, գո՛ղ, անպարո՛ւը...

Ու լսողները հաւանաբար իրաւունք կուտան օրիորդին, որովհետեւ լացողը միշտ իրաւունք ունի։

Դեռատի աղջիկ մը պէտք չէ մնաւ Շուկայի Փիլիզպոս ազգային նման ախաւանիութիւն ընէ և Ֆօսմոթիի գարեջրատունը չորս քիլօ գարեջուրը մեկանց խմէ, որովհետեւ դիմովութեան երեսէն միայն երիկ մարդիկ չէ որ գեղեցիկ իր կարգին հոգեկան épanchement'ի անգուսպ պէտքը զգալով և միւս կողմէ հակցնել ուզելով թէ ի՛նք ալ կարծուածին չափ ապուշ չէր և ինք ալ ունէր «իրեն համար մեռնողները», փորձուի պատմել իր աղջիկութեան մանր մունր յանցանքները, զարհզանութիւնները, — վա՛յ, վա՛յ է եկեր այդ կնոջ գլխուն։

Կարգուած կինը պէտք է բարեպաշտ ըլլայ, երկիւղած, տգեղ, որովհետեւ աչխարհիս մէջ ոչի՛նչ կայ աւելի անտանելի որչափ անբարեպաշտ, սկեպտիկ ու զարգացած կին մը։ — Վկա՛յ բոլոր զարգացած կիները, որոնց ամուսինները հիմա՛կ իսկ ինծի հետ համամիտ պիտի գտնուին... մեկուսի, որովհետեւ բարձրաձայն ինծի իրաւունք տալու կը վախնան իրենց կնոջը քով։

Կարգուած կինը պէտք է գիտնայ կարկտել իր ամուսնին բանդալոնը, հիւսել իր գուլպաներուն ծակերը և դաստիարակել իր զաւակները։

Կարգուած կինը իր ամուսնին բարեկամներէն պէտք չէ շատ մը նուէրներ պահանջէ, որովհետեւ այդ բարեկամներն ալ իրենց կարգին կրնան նուէր մը խնդրել իրմէ։

Կարգուած կինը՝ միշտ «չէ» պէտք է պատասխանէ իրեն եղած սիրոյ պատառանքներուն, ճիշդ անոր համար որ անգամ մը մեծ «այո՛»ն արտասանեց Մ. Խորանին առջեւ։

Կարգուած կինը կրնայ չախորժիլ իր ամուսնէն, բայց պարտաւոր է միշտ սիրել զայն, որովհետեւ հակառակ պարագային պիտի ստիպուի... ուրիշ մը սիրել։

Կարգուած կինը պէտք է մէ՛կ բարձի վրայ ծերանայ իր ամուսնին հետ, հոգ չէ թէ այս «մէկ բարձի» խնդիրը ձանձրացնէ երկուքն ալ։— Աչխարհ աղէկ աչքով չի նայիր այն ամոլին, որ մէկ բարձի վրայ չի ծերանար։

Կարգուած կինը պէտք է իր ամուսնին հիւանդապահուհին ըլլայ, զաւակներուն կաթնտուն, խոհանոցին խոհարարուհին, ճերմակեղէններու լուացարարուհին, տունին ապասուհին, և գիշերները... ամուսնին մենութեանը ընկերուհին։—«Տիպար կին» կը կոչուի ան, որ կրնայ այս բոլորը մէկանց լրացնել։

Կարգուած կինը պէտք է գիտնայ՝ չորս օրամ միսը շաբաթ մը տեւեցնելու արուեստը, ցորեկ-իրիկուն սեղանին վրայ մսեղէն կերակուր տանելու պայմանաւ, — այն կինը որ չի կրնար չորս օրամ միսը շաբաթ մը ապրեցնել... «չռայլ կին» կ'անուանուի ամուսնին կողմէ, որ իր բաժնին միայն... երեքուկէս օրամն կ'ուտէ։

Կարգուած կինը պէտք չէ չարունակ փողոց ելլէ՝ ըսել չտալու համար ազնիւ դրացիներուն, որոնք երբեք ուրիշին գործին չեն խառնուիր։

—Շըլըխլը՛, փողոցի սիւփիւրկէն, ո՞վ գիտէ առտու իրիկուն ո՞ւր կ'երթայ։

Այս կերպով համբաւը կ'աղարտուի, հոգ չէ թէ առտու իրիկուն գացած տեղը... եկեղեցին ըլլայ։

Կարգուած կինը — վերջապէս — պէտք չէ ընէ ո՛չ մէկը այն բաներէն, որոնք կրնան երկանը սիգիրներուն դպչիլ, և կարգուած կին մը պէտք չէ մոռնայ երբեք թէ ամուսնին սիգիրները... սուրբ են և նուիրական՝ տէրտէրին կողմէ օրհնուելէ վերջ։

---

Կարգուածներէն վերջ մնականաբար այրիները։—

Ինչ պէտք է գիտնան այրի կիները։

Այրի կին մը նախ և առաջ պէտք է գիտնայ երկան մը... արժէքը։

Այրի կին մը պէտք է գիտնայ թէ ո՛րչափ անուշ է համը սիրուած ամուսնի մը և ո՛րչափ դառն մենութիւնը այն տան, որ չատ լայն կուգայ ա՛լ։

Այրի կին մը պէտք է ոնէ աուիթ չսեղծէ ինքզինքին՝ մինակ ու գլուխ գլխի մնալու տղամարդու մը հետ, որովհետեւ ամէն տղամարդ քիչ շատ հանդուցեալը կը յիշեցնեն իրեն, և այրի կնոջ մը համար ոչի՛նչ աւելի ճնասակար է քան վերյուշումները։

Այրի կին մը պէտք է չափէն աւելի զգուշաւոր ըլլայ իր համբաւին մասին, և որովհետեւ երիկ մարդիկ երբ կնոջ մը մասին ըսեն իրարու՝

—Սա այրի կնիկ մըն է...

Ասիկա կը նշանակէ թէ այդ կինը խիստ անբռնաբարելի բերդ մը չէ՝ և այդ բերդը առնելու համար թրամսվլեան քաջութիւններ և ճարտնական ռազմագիտութիւններ փորձելու հարկ չկայ։

Այրի կին մը պէտք է գիտնայ թէ ամէն տղամարդ թշնամի է իր պատիւին, և բարեկամ իրեն, եթէ մանաւանդ աղուոր ու հմայքոտ մարմնի մը տերն է իր տիրուհին է ան։

Այրի կինը պէտք է գիտնայ չանձրանալ իր ցաւագին առանձնութեանը մէջ, մինչեւ ա՛յն երջանկաբեր օրը, ուր Բ. տպագրութիւն ամուսին մը պիտի գայ իր ձախ ձեռքը խնդրել, քանի որ... աջ թաթիկը տրուած է արդէն առաջին ամուսնին։ Երկրորդ անգամ այրի մնալուն՝ Գ. տպագրութեան ամուսինը ընականաբար չպիտի կրնայ խնդրել երկու թաթիկներէն ո՛չ մէկը, քանի որ անոնք առնին տրուած են իր նախակարապետ կիներուն, և պիտի գոհանայ խնդրելով իր Տիւլսինէին տոտիկներէն մէկը, միւս տոտիկը ձգելով՝ Դ. տպագրութիւն ամուսնին։ Խնդիրը այն է թէ Ե. տպագրութիւն ամուսինը ի՞նչ պիտի գտնէ խնդրելիք, քանի որ ա՛լ ոչ ձեռքերը մնացած են և ոչ ոտքերը։

Այրի կինը պէտք չէ՝ երկրորդ անգամ ամուսնութեամբ իր երկրորդ ամուսինը զբաղեցնէ իր առաջին ամուսնին կեանքին մտերիմ մանրամասնութիւններովը։ Օրինակի համար պէտք է զգուշանայ ըսելէ,

—Ասատուած ողորմի հոգուն, զիս շատ կը սիրէր, քովէս չէր զատուեր, սա՛նկ կ'ընէր, նա՛նկ կ'ընէր. հանգուցեալը ամէն առտու վարդի ա՛նուշ կ'ուտէր, անդամ մը մէկտեղ կը քնանայինք, յանկարծ երազ մը տեսաւ. հանգուցեալը քեզի պէս չէր, անիկա սեւ խավեար բերանը չէր դներ... ևն.։

Խօսքեր՝ որոնք երկրորդ ամուսինը կրնան իրաւացիօրէն ջղագրգռել, նոյն իսկ եթէ ան երկրաւոր հրեշտակ մը ըլլար։

Այրի կինը պէտք չէ իր երկրորդ ամուսինը բաղդաւորութեան դնէ առաջինին հետ, որովհետեւ այս պարագային երկրորդը կրնայ ասէլ իմալու պատճառներ ունենալ։ Արդէն ժողովրդական առածն ալ չըսե՞ր մինչ. — Այսօր կե՛ր և... երէկուանը մի՛ մտածեր։»

Այրի կինը երբ չյաջողի ամուսին մը գտնել, պէտք չէ ասէ անկէ իր բարեկամուհիներու ամուսիններուն, որովհետեւ այս կերպով գործած կ'ըլլայ գողութիւններու ամէնէն մեծը, — «երկան գողութիւնը»— որուն պատիժ մը սահմանուած չէ Օէեւ, մինչ պատառ մը հացի գողութեան համար Ժան Վալժանը կը դատապարտեն։

Այրի կինը, եթէ ընականէն եռանդոտ է, պէտք է ամէն առտու պաղ ջուրի տուշ մը ընէ անպատճառ և օրը քանի մը անգամ կրկնէ Հայր մեր ա՛մասը.— Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա զմեզ ի չարէ...»

Այրի կինը պէտք է գիտնայ թէ Ի. դարուն մէջ որ, ելեկտրականութեան Դար կոչուեցաւ, ամուսին ըսուածը ռաֆիոմեն աւելի թանկագին է և ելեկտրականութիւնը որ կարող է ամէն բանի, չի կրնար ամուսին մը արտադրել։

Այրի կինը պէտք է պարկեշտ մնայ, սուրբ ու մաքուր, իր սիրտին մէջ յաւիտեան կրելով միատակը անոր որ առաջին անգամ տեսաւ իր մորթին գոյնը և որ գուցէ այդ գոյնը չափազանց շատ տեսնել փափաքած ըլլալուն համար, օրին մէկն ալ ճօղեցաւ.— Ասատուած ողորմի հոգո՛ւն։

---

Հապա անպատիւ կիները։

Մեծագոյն նախատինքը բրած պիտի ըլլայ ընթերցողուհիներուս, եթէ փորձուի նօթագրել թէ՝ ի՞նչ պէտք է գիտնան անպատիւ կիները։

Անպատիւ կիները արդէն ա՛մչափ շատ բան գիտեն որ ինէ սորվելու պէտք չունին։

Բայց զիս չքաջողներուն խորհիլ տալու համար թէ չեմ կրնար կոր մէջէն ելլել, կը փորձամ քիչ մը գաս տալ նաև անպատիւ կիներուն, կանխաւ ծնրաչոք ներողութիւնը խնդրելով ընթերցուհիներուս, որոնք արդէն մեծագոյն բարեացակամութիւնը գործեցին այսօր կարդալով այս տողերս, ու թերեւս անգիտակցաբար վիրաւորած եմ անոնց անբիծ ամօթիածութիւնը։

Ու կ'ուզեմ քիչ մը բարոյականի դաս տալ այն անբարոյ կիներուն, որոնք ամէնէն աւելի պէտք ունին անոր ... ինէ վերջը։

Գիտեմ թէ բարոյականի դասը ոչինչ կրնայ փոխել անբարոյ կիներուն գիտցածէն, գիտեմ թէ Տիկին Բոլին և Օր. Մառուշքա նոյնը պիտի մնան դարձեալ այս տողերէս վերջը ինչ որ էին այս տողերէս առաջ։ Գիտեմ թէ Օր. Ֆլորան քիթիս պիտի խնդայ և Սուրբիկ տուտու իր քիթին տակէն պիտի խնդայ, գիտեմ որ այս տողերէն վերջը նորէն ուշխարհ պիտի դառնայ, նորէն արեւը պիտի փայլի և նորէն Գամէլլին գարեջրատունին ծառերուն մէջ սիրոյ ջերմագին յայտարարութեան ապացոյցները պիտի յայտնուին պերճաբանօրէն, գիտեմ վերջապէս որ եթէ անբարոյ կիները յօրուանի շնորհիւ կարենային պարկեշտասուն դառնալ, ամէնէն առաջ իմ նշանածներս կ'ըլլային։

Սակայն, նորէն գրչիս ծայրը — որ խաչ որ չատ յոգնեցաւ այսօր — կը մղուի գրել թէ՝ ի՞նչ պէտք է գիտնան անպատիւ կիները։

×

Անպատիւ կինը պէտք է գիտնայ թէ իր վարած կեանքը կեանք չէ՝ և օրին մէկը չիտակ դժոխք պիտի երթայ։

Անպատիւ կինը պէտք է գիտնայ թէ Մարիամ Մագթաղենացի ալ մեղաւորուհի մըն է, բայց իր անկեղծ զղջումին շնորհիւ՝ յաջողեցաւ սրբուհի մը դառնալ, որով Տիկին Սրբուհին ալ յուսահատելու պատճառ մը չունի, ինչպէս նաև Օր. Ֆլորան, Տիկին Բոլին, Օր. Մառիքան և բոլոր այն, աւելի կամ նուազ, գեղանի կիները, որոնք անոնցմէ են գրաբառը՝ ի նոցանէ։

Անպատիւ կինը պէտք է գիտնայ որ օրին մէկը թշուառ պիտի մնայ, և այն պարոնը որ իր մէկ ակնարկին համար տասը ոսկի կը վճարէ հանոյքով, տասը փարա իսկ չպիտի տայ իրեն պատառ մը հաց առնելու համար։

Անպատիւ կինը պէտք է գիտնայ որ «իր» մոմը... եաթսբյա գաւառկանար, և երբ մարելու ըլլայ, ոչ ոք կուգայ վառել զայն։

Անպատիւ կինը՝ փոխանակ Մեծ-Պանքին եօթը շաբաթը պահք բռնելու և Աւագ Հինգշաբթի գիշերը հնչելու, պէտք է գիտնայ գթալ այն մարդոց վրայ որոնք իր փէչերուն տակը կուգան իյնալ այն ծուղակը, ուրկէ դուրս ելլել անհնար է՝ մէյ մը մէջը մտնելէ վերջ։

Անպատիւ կինը պէտք է խղճայ անընտանիքի հայրերուն որոնք ամսական հալիւ տասնընհինգ ոսկիի եկամուտ մը ունին և մեթրէս մըն ալ կը յաւակնին ապրեցնել՝ բնականաբար այս կերպով գտնելով օրինաւոր կինը՝ կերցնելու համար ապօրէն կնոջ, որ հանոյք կը զգայ միւսին բերնին պատառը ուտելէն և անոր երջանկութեանը մնունդը սպառելէն։

Անպատիւ կինը պէտք է գիտնայ նաև խղճալ ու կարեկցիլ այն անկուտիներուն, որոնց շաբաթականը չի՛ներեր իր երջանկաբեր շնորհներուն ու երանապարգեւ ժպիտներուն արժանանալու, և երեք ամիսը անդամ մը՝ հաշիները solder բրած միջոցին՝ պէտք է au rabais մէկ վաճառումը ընել իր շնորհներուն, ինչպէս կ'ընեն Բերայի մանիֆաքուրաճիներ։

Անպատիւ կինը պէտք չէ իր կրնամութիւնը փնտռէ իր սիրոյներուն մանանապանութեանը մէջ.—ընդհակառակը, պէտք է անոնց զգացնէ ապրելուն հաճոյքը, կեանքին երանութիւնը և հնչելու, մանաւանդ իր փէչերուն տակ չընչելու սփոփանքը։

Անպատիւ կինը պէտք չէ հոգի տայ աս ու ան սոթթելու, տուներ տապալելու և ընտանիքներ մոխրի վրայ նստեցնելու, որպէս զի գտնէ զրուցեն ետեւէն։

—Իրա՛ւ, անպատիւ կին մը էր, բայց նորէն պատուաւոր էր։

Հոգ չէ թէ այս կերպով «պատուաւոր» ըլլալու սիրուն՝ օրին մէկը ուտելիք հաց չգտնէ։

Անպատիւ կինը՝ տարիքը առնելու սկսելուն պէտ՝ պէտք է իր հասակի յաջողած կլորիկ գուլարովը մէկի քաջուի՝ ապրելու համար շնորհով կեանքը ամենաշնորհքով տանտիկնի մը, որ կանուխէն այրի է մնացեր և որ իր երկանը ո՛վ ըլլալը չի գիտեր միայն։

Ճիշդ այն առեն պէտք է սկսի սերտ յարաբերութիւններ մշակել տէրտէրներուն հետ, և հարիւր ոսկի մը տայ Որբանոցին, յիսուն ոսկի ալ՝ այն ինչ վարժարանին։

Եւ ա՜ա՛ թերթերը անհուն գովեստներ պիտի շռայլեն այս բարեպիրտ կնոջ մասին, որ իր ամբողջ կեանքը անցուցած է միշտ... բարիքներ ընելով։

Ու երբ օրին մէկը մեռնի՝ կրնայ վստահ ըլլալ թէ՝ սրբազան մը պիտի ելլէ արտասուել դամբարանակն մը խօսք օրինակելի կեանքին մասին այս բարիգործ ուղղափառուհի կնոջ, որ «գթասիրտ կին մը» եղած է բոլոնգակ կեանքին մէջ, մա՛յր որբերուն, մա՛յր կարօտեալներուն, մա՛յր դժբաղդներուն, մա՛յր հիւանդներուն, մա՛յր տառապողներուն, մա՛յր... սիրտի հիւանդութիւն ունեցողներուն։

Անպատիւ կինը պէտք չէ որ գիներուն մը ապահիները ձեռքովը խմէ՝ խմէ, բայց երբ ջախջախելու ըլլայ, պէտք է դրամը մէջտէ. անդէ նոքը նորէն կրնայ ջախջախել։

Անպատիւ կինը պէտք է իր բոլոր սիրահարները խաբէ, ապա թէ ոչ՝ կրնար անպատիւ կին մը ըլլալ։

Անպատիւ կինը պէտք է անանկ գագուռի ու ամնպէ՛ս մը քալէ, որ տարի հաղար կնոջ մէջէն կարելի ըլլայ զանազանել։— «Նա՛, սըրիկա պ... կեչտ կին մը չէ՛»։

Անպատիւ կինը երբ գտնելու ըլլայ մէկը որ իրեն հետ կը յօժարի կարդալ Մ. Խորանին առջեւ, —(օհ՝, սէրը կոր է)— պէտք է անմիջապէս կարդայ այդ... տիւմպիէկ խաչպաչին՝ մեր և չարաթ մը չանցած պէտք է լքէ ընտանեկան յարկը՝ փախչելու համար ազատ սպասպարիի մը հետ։— հանգամանք պարագային՝ անպատիւ կին մը եղած չըլլար։

Անպատիւ կինը մնռած վարկեանին պէտք է տէրտէրը կանչէ և մեղանգայ, ուրկէ վերջ իր հոգին կը չանդէպ ի արքայութիւն՝ շոգեկաքին ռազմին կարգը բաղմած։

---

Լիցքա՛ն։

Եթէ կ'ուզէ՞ք։

Իմ շնորհիս կիները սովորեցան վերջապէս թէ ի՞նչ պէտք է գիտնան։— Ու կիներուն բան սովորեցնելը կարծածին չափ դիւրին չէ։

Կը մնան մանչերը։

Եա՛ մանչ հալոմ՝ կիներուն ասածներեցիր։ թո՛ղ կիներն ալ մանչերուն սովորեցնեն... գիտնալիքնին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ԹՕԼԱՑԵԱՆ